КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

ШОАТТА, 4 ОКТЯБРЬ 1969 шу. 119 (4756). Мах 2 кап.

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советан Министрийн Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

СихагІа чакхдаха кхашкара гуйран балхаш!

ЛАЬТТА ЛЕЛАДЕРИЙ ГУЙРАН ЭКЗАМЕН

Пропашии технически культураш хьогге а кхьчай. Нохч-ГІалгІайчен колхозийн совхозийн кхашка, бокъонца доладенна уж чуэцара балхаш. ХьажкІийн гидуаргийн кхашка, шекара свеклан коартолашн йийнача участкашка вралькияй комбайнаш. Республика юрта боахача къахьегамхой беррига шоай низ тІебахийта оьрцагІбахьнаб мехха а ца йойташ а дІайийна хІаман чуэцара, шоаш тІаийна лаьттан продукци пачхьалкхенга йоккхара декхараш толамца кхочушдара.

Къьстта дукха къахьега дийзад укх гуйрахь хьажкІаш лелерий. Дуккача боахамашкен райоиашкен, хІьта ишттa еррнгайн республике а дуккха лаьтта дІалоад ку культура. Колхозийн совхозийн къахьекамхой кертера декхар да пачхьалкхенга фуре хьажкІаш йоккхара план-заказ кхочушдар. Цунна тІедаденна боккха бехктоккхам тІалатт боахамий кулгалхоштен специалисташтен, механизаторашта, хьехташкарча болхлошта, беррагача вахе кхеаераштa. Ханнахьа хьажкІа хьажкха, беррига хлат чуда, из тІехьа ца доалийташ пачхьалкхен пунктaшка дІаккачийта йиш хургйолаш вІаштІехьдаккха деза гІулакх. ХьажкІаш чуэцашехьа ахьа центнер ца йойташ чуда деза беррига тІадаман, хІана аьнча Іан замалехь чьайбашта вІоагІа эшарга уж.

Дукха колхозаш совхозаш бІаьсти йоллелар хьажкІаш чуэцара кийчо е. ХІьта из ниісе я дар, хІана аьйча дс дезареш дукха дар. Машинаш механизмаш товрал совгІа, цар тІа болх беергбола нах кийчбе базар. Цул совгІа деррига балхаш комплексах дергдолча тайпара вІаштІехьдаккха деза гІулакх, лоацача хана хьажкІаш чуэцалга ІалашдеІ дезар.

Республикa дуккхача районашка дика чекхдоалаш латт хьажкІаш чуэцара балхаш. Наурски района боахамашка ворхІ эзар гектар совгІа яр укх шера хьажкІаш мхьабекъа сентябрь бутт чакхбоалаш районе чуэцанза йиса еррига хьажкІаш пхи бІаь гектар тарга мара яц. Ханнахьа кийчо я яь деррига балхаш комплексах дерах вІаштІехьдаккхаяр ца из. ХьажкІаш чуйиха довла доахк Шаьла, Гудермески, Шелковской, Надтеречни районий боахамаш я.

Цу боахамий кулгалхоша, партийни организацеша хьажкІаш чуэцара балхаш дика вІаштІехьдахар, хІара агрегата балха тьелаш Іалашдаь бахьан долаш йылнай цар балхах ишта ка. Амма массанехьа я дац гІуллакх ишта. Ха талха а шелал хьатІакхача а кІеззига ха мара йиса йоаццашехьа, цхьайолча районий колхозашкен совхозашкен гектара дезара лел кьажкІаш чуэцара балхаш.

Укх шера шоаш дІайийнача ийс эзар гектар совгІа йолча хьажкІех хІана а ши чаари бІоахІ бІаьи гектара тІера, вуш мара чуйиша яц НаьсарÏен района совхозашка. Ялх эзар ах эзари гектар гарга хьажкІаш я цар хІана а чуэцанза. Ишттa эсала ю гІуллакхаш МалгІобика районе боахамашка а. Цига а кхо эзар гектар совгІа хьажкІаш я хІара а чуэцанза. Ахаш таргга хьажкІаш чуэцанза латт Сунжески района боахамий а. Белгалдаккха деза цу кхь а районе кхыча районашкарчул тІехьагІа болалулга хьажкІаш чуэца. Цхьабакъда болх тІехьабалара керттера бахьан из дац. Укх шера деррига балхаш дІадахача шерашкарчул тІехьагІе долалуш а деш а хилар теркал а даь, хьажкІаш чуэца шоаш болабеннача хьалхарча деннашке а лерттІа вІаштІехьдахьихьйн уйила болх, бокъонца пайда эца техникех, беррига болх бергбола нах арабахабеш хьажкІаш чуэца.

Ишта тесса дита йиш яц хьажкІаш чуэцара гІуллакх. Кхы тІехьа а ца доахаш беррига низ оарцагІбаккха беза хІана хьажкІаш ханнехьа чуйиха ахара. Еррагача механизмашка сахилча лела боад боллалца болх байтар, беррига нах кхашка арабахар, цар къахьегам нийса вІаштІехьбаккхар из за ю дезар.

Пхи эзар гектар совгІа шекар доаккха свекла я республика боахамашка сентябрь кхоачалуш чуэцанза. Из дукха болх ба. Цхьабакъда ну гІуллакха лерттІа уйла ю цхьадолча боахамий кулгалхоша. Из чаоа кхы бахьан дац МалгІобика районе хІана я свекла чуэца болабенна ца хилара. Цхьа эзар ах эзар тарга гектар я чуэцанза Уос-Мартана районе Массанахьа а сухайбе беза свекла чуэцара. Цу гІуллакха шерра пайда эца беза механизмех, къаьстта свекла цІенъерех. ВІалла а йиш яц хьаьккха свекла ханнахьа шекар деча заводе дІа а ца хьош кхашка латтийта.

Гидуаргаш чуйиха хила еза кха хьогге а тІехъьмнай. Кхьча Іаьрж а ена, генараш Іо а легаш латт уж хІана кхашка. Къаьстта дукха я чуэцанза гидуаргаш НаьсаÏен районе боахамашка. Шоаш дІайийнача кхо эзар гектар совгІа долча гидуаргех бархІ бІаьгектар совгІа яраш мара чуйиха цар. Цу гІулакхах доккха зе дергда боахамашта, хІана аьнча кхьача генараш Іо лег, тьуакъам доаху. Сиха чуе еза гидуаргаш массанахьа. КІирал тІехьедлийта йиш яц уж чу ца ешаш.

Дуга дуаш зола боахамаш а долаженнад тьуакъам чуба. Цхьаьккха а фиг ца бовфеш кІий чатт чуерр. Из ханнахьа пачхьалкхера пунктaшке хІачудалар цу боахамий лоатІаме декхар да хІана.

Дукха бьнадлараш да республике чуэцанза. Дерригача боахамашкара дараш лаьрхІача ияъ эзар гектар тарга да уж чуэцанза. Хоаш да бьшадзараш, къаьстта помидораш шелал ца ловш хилар. Цудухьа къаьстта теркам тІабихийта беза уж сиха чудара. Иттех ди доаллехьа чуэ еза помидораш.

Пропашии технически культураш чуэцаш тІакъесчача хІама пайда эца беза доакъара запасаш совъхара, Цкъаккха а центнер йоле йиш яц гІаданий. пайда эца беза гидуаргех, коартолгех, свекла дордех, кхыча отзолех.

ХІанзара яр чІоагІа доархІаме ха я колхозийн совхозийн къахьегамхошта. ХІана де дерзаш доле деррига балхаш сиха даь дахара, еррига культураш чуэцара лаьтта леладераш, механизатораш оарцагІбахаш юртарча коммунистий декхара декхар да.

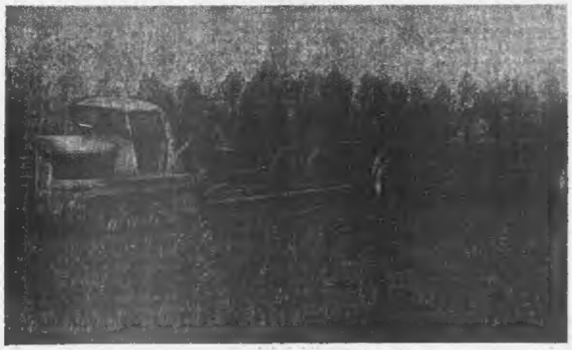

ХА ДИКА ЛАТТАЧА ЮКЪА...

ХьатІадоагІача шера хлат хьуэхьадара чІоагІа оарцагІбахьнаб Ачхой - Мартана района «Овощевод» совхоза механизатораш. ХІана сихбенна гурахь дув хлат дІадуаш боахк уж.

Кхашка бола бечарал юкъе къаьстта дика къахьег тракториста Абукаров Іумара, сельхозникаша Ламельханов Пашмудина, Медагов ГІайрбика, Цоцоев Вахас. Цар агрегат гоа латтаргІоачаш дІаде фу хьатІадуки Меналлов Лаьчис.

Ишта барт тайпа къахьегача механизатораш даим тІехьховчашьюй норман. Масала, цаьхана дийнахь 30 гектара тІа хлат дІаде дезата, 40—43 гектара тІа дІаюув цар. Абукаров Іумара вІенхашта гераш тІабахийтаб хлат агрохимически бокъонаш ца ехлара дІадера. Лоацца аьнча сиха а дика а бе фу ее а цу ловкъьстама - сельхозникаш а]

Укх бетта тьоалаІна дийнахьа гурахь дІаде деза ца бола хлат дІадийна боала дош вешнал совхоза механизатораша. Нигахьа сайна пхаьна ийс бІаь гектар хлат дІаде дезаш дале, цок кхоаналгІа дакъа совгІа дІаяьле дІадийна даьннад. Хлат дІадучаь хьатта туйс вІашагІьаь калийни фосфорни удобрени. Хлат уургІен тхорагІен дІадуа.

Тхьа корреспондента И. Панева аьнккхача сурта тІа шоана гу хлат дІадуеш боала Абукаров Іумара агрегат.

СОВЕТСКО-ПОЛЬСКИ ПЕРЕГОВОРАШ

1 октябре Кремле хилар советско-польски переговораш, царна юкъе дакъа доаццаш хилар:

Советски ӀоалІдатхьара — КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев, КПСС ЦК Политбюро член, СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин, КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь А. П. Кириленко, КПСС ЦК член, СССР Министрий Совета Председателя заместитель, СССР Госплана председатель Н. К. Байбаков, КПСС ЦК член, СССР Министрий Совета Председателя заместитель М. А. Лесечко, КПСС ЦК член, СССР кхыча мехкашцарча гІулакхий министра хьалхара заместитель В. В. Кузнецов, кхьбола официальни нах.

Польски ӀоалІдатхьара — ПОРП ЦК Хьалхара секретарь В. Гомулка, ПОРП ЦК Политбюро член, ПНР Министрий Совета Председатель Ю. Циранкевич, ПОРП ЦК Политбюро член, ПОРП ЦК секретарь В. Ящук, ПОРП ЦК Политбюро член, ПНР кхыча мехкашцарча гІулакхий министр С. Ендриховский, кхьберш.

Дог-безами, вежарашта уйлаш йолаш переговораш хулаш дийшар КПСС-ий ПОРП-ий, Советски Союзан Польски Халкъа Республикан юкъе вІаши массе а оарІоачьа зедах гІулакхаш дегІадолара цхьадола дешаш, хІьта ишта вІаши хьаштдола дуней хьалкъашта юкъера цхьадоле актуальни дешаш а.

Переговораш дІахо ерьа.

* * *

2 октябре Кремле дІахо дахьар дог-безама вежаралла уйлаш йолаш хьа переговорашка дуяна доалаьча деший хьакъехьа вІаши дагабаьлар.

(ТАСС).

А. А. Громыкос яь заявлени

НЬЮ-ЙОРК, 1 октябрь. (ТАСС). Официально Канаде вахара ше ВІашагІкхийттача Штаташкара дІаводаш, кхыча мехкашцарча гІулакхий министра А. А. Громыкос кепийоазонна яр заявлени яь Кеннеде цІерагІча Нью-Йоркерча аэропорте:

«Нью-Йорке доача чаьхи ООН Генеральни Ассамблея XXIV-ча сессена юкъе дакъа лоацача хамех кхы а чІоагІагІа тІйшар гхо мешар лорабеи чІоагІбеи халкъаш ает чура безам болаш хилара. ООН Генеральни Ассамблея XXIV сесси хьожаргІолаш Советски правительство тІадилланех юкъейнхьа «Дунен халкъашта юкъера кхерамзле чІоагІьарах» йола предложени химически бактериологически герз ца магийтарах долча вешта хьалъехьа социалистически мехкаш яь предложени чІоагІача машара. ООН эффективность лаккхъера тІехьа доаттабеш къовсама юкъе доаш керда йоностохкнаш дакъа да.

ООН цІейоцца меттел галнов иярел арахье а чІоагІа хьалхьцар уж. Уж тІаьхаро гІо дергдар дуней халкъашта юкъера машар чІоагІбергa ООН беча балхах боала пайда лаккхбара а Хьалха а санна, машари кхерамзлен Іалашъяра дакъе даргдоацача гІулакхех дучацаш хана ма. Советски Союзага хьежаш хІана латтаргдац ала безам бар.

Юххера онхьоалаш мукъаба сона этара дикагІдар хилар ловш Нью-Йорке бахача нахан деррига американски халкъан доааи бакхар».

А. А. ГРОМЫКО КАНАДЕ

ОТТАВА, 2 октябрь. (ТАСС). Баьча баотаьа хьежжа СССР кхыча мехкашцарча гІулакхий министр селхан Канаде кхьчаь официальни визитах. Оттавски аэропорте ше кхьчача А. А. Громыкос аьннад:

«Официальни визитах дахкад тхо Канаде. ХІана канадски лаьтта тхоаш дахьна долаш этара хьалха бавкад оал оаха шун мехка тхоаш тьехараx а, хІьта ишттa канадски халкъа советски халкъа доттагІален уйла хилар хьайоаш тхоаш беламе гІашарах а.

Тхона хетачох, доалахой доаз а дІахьи охьатайра йолча проблемашта тІагІолаа каст-каста вІашагІкхетача а вай шин, мехкага хІанзарча хьалашка дукха хІама дулургьа дунен халкъашта юкъера хьиштоаюр. Тхо тешаш дар шин даьхле йолаш кхоара кийчга тешал дерех оаІ да дунен шолагІа дІом лаьттана, хана вай халкъаша шинца а мехка моастагІчунна — гитлерoвски Германена цхьана къовсам доаттабер.

Тхо дог доахаш да, тхо укхаза хІзари канадски пачхалкхен дентелашца тха хургйола беседаш хьалан-характер йолаш а Советски Союзан Канадан юкъера гІулакхаш дІахо а дегІадоалдара новкъостал даш а хургиларга, хІьта оаха цу гІулакхий бокъа доархІам а бу.

Чакхдоалаш мукъаба сона Канада халкъан шун столице бахача нахан дикагІдар хилар доаш довзийта бакха».

СОВЕТСКИ ПАРТИЙНО-ПРАВИТЕЛЬСТВЕННИ ДЕЛЕГАЦИ ГЕРМАНСКИ ДЕМОКРАТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКЕ ГІОРГХИЛАРАХ

Германе Социалистически Единии парте Центральни Комитета, Германски Демократически Республике Пачхахьаллен Совета, Министрий Совета хьехарах КПСС ЦК Генеральни секретарь Л. И. Брежнев керте латта советски партийно-правительственни делегаци Германски Демократически Республике гІоргьа ГДР 20 шу дизар дездеча дакъа лацара.

НИЙСА ПАЙДА ЭЦА ТРАНСПОРТАХ

РЕЙД

ХІанзара гуйре кхаш леладерашта чІоагІа бехктоккхаме а хІана аьтча хьажкІаш, гидуаргаш, свекла, бьпадараш лоацача хана чуйиша даь деза. Цунна цхьана зидалайта йиш яц ханнахьа гурахь дув хлат дІадийна даккха дезалга я.

Дика хьийкъай укх шера гидуаргаш МалгІобика района «Ингушский» совхоза кхашка. 2024 гектара тІа йийнаяр укказа уж. Чуйийнача пайда хІара гектара тІера дахьна генараш кхойтта центнер совгІа да. Цу тайпара хьуакъам укх тІедхьарча массехк шера цІенкха кхебаьбац боахаме. ТІайинача социалистически декхарел кхо центнер совгІа доала гектара тІара генараш. Из бахьан долаш планал совгІа дукха генараш Даьхенга доха дага а совхоза коллектив.

Кхы а дикагІа хьийкъай уж кхоалагІча отделене кхашка. Цар 620 гектара тІа дІайийна гидуаргаш леладеш кхо звено яр. Царех Юрнгов Султана кулгалдеча, коллектив 187 гектарах хІаране тІара 16,4 центнер генараш чуденад. ХІьта еррига отделени хьанийцача юкъера лаьрхІача гектара тІара нахайтта центнерга дІакхоачаш генараш даьлар.

— Хетачох кІезигагІа але а цхьаьнал совгІа 200—250 тонн из даьтта доаккха культура йоккаргьа тха боахамо,—аьлар совхоза керттерча агронома Цечоев Салмана. Цох 340 эзар сом пайда бергба.

Генараш доткара план кхоачашъяьй совхозо. ХІьта планал совгІа дукха лерхІа генараш чуэца дезаш да. Уж деррнгаш а пхьоалагІча отделене да. Самардийнахь мара комбайнаш тхкадзар цар 330 гектар доаца кхай тІа. Воха отделенейка гидуаргаш чуйина баьнна массехк ди да. ХІьта а хІана пхьоалагІча отделене кхай тІара центральни хьатта хьакхухьа генараш тІура да. Уж тІехьа кхачарб бахьан да тІехьа дІаер. Цудухьа укхаза кІезигагІа доал гектаре тІера генараш. КхоалагІча отделенерчул шоза гарга лохагІа ба хьувкьам.

ХІара бархІ комбайн я цига генараш ӀоаргІаш. Уж хьатта хьакхухьаш кхойтта автомашина я.

Из культура чуйиша еараx тийша да хьажкІашии шечара свекла чуэцар я. ХІана аьнча транспорт тоъаш. 950 гектар хьажкІаш я хІаннчул тІехьагІа чуйиша еараш. КхоалагІа ди да йиьлагІча бригада кхашка Грозненски шурай совхозера еа кхо комбайн хьажкІаш чуэца этта. Цу юкъах пхийтта гектар мара чуйиша цар, норма кхоачашьеш хилча чуйиша тІа сбараш 30 гектар йолча. Делкьал тІехьагІа кхо сахьат даьлнача хана кхоккхе комбайн кхай тІа сецa латтар, машинаш яц ахаш.

Цу бригадера йиьлагІча отделене дахар тхо. Укхаза хьажкІаш хьайовхаш МалгІобика дукххача предприятешкара бахкийта нах бар. Берригаш а лаьрхІача 213 саг вар болх беш. Цар хьаьхха хьажкІаш гІаж кхоссал мара таьна йоацача хьатта дІакхазьа йоалаь йиъ автомашин йиъ лафетк яр. БІарчача дийнахь шозза мара хьажкІаш ийша хьатте ихa еанзар цар.

КІезигагІа але а тхьо автомашина еза тхона, йоах совхоза кулгалхоша. ХІьта хІанзле совхоза новкъостала кхьчахьара ялкхийтараш 35 автомашина я. Цул совгІа шоайчарех а дурийтта автомашина яр цу дийнахьа болх беш. Царна боахаме тхьо лафет ІотІатехача боккха низ хул цох. Цхьабакъда транспортех лерттІа пайда эцац. Цу дийнахь новкъостала бена 400 саг вар болх беш хІьта цу боргагача нaхa а комбайнаша а диъ сахьат даьлнача хана совхоза центральни хьатте дІакхачийта хьажкІаш еррнгаш а 30 тонн мара яьер. Цул тІехьагІа ах сахьат даьлча кхай тІа саг ваццар болх беш. ЦІа баха наькъ тІа баьннабар нах.

Соаларча нахага, техникега оасаре къахьегийтара цар болх нийса вІаштІехьбаккха за деза. ХьажкІаш хьайоцхаш бола нах цхьаи метте вІашагІтохача, бакъахьа хургба, хІьта уж хьатта ихе хилча царна лафеташ мара ихы транспорт эцад.

ХьатІаэттай свекла чуэца еза тхо а. Цу дийнахь цхьабола гектарникаш шоай участкаш тІа болх беш бар. Кхоана беррнгаш арабовла беза ахаш дуцар укказа. Из культура 370 гектар я боахаме.

Свекла Моздокерча пуйкте кхахьа еза ХІана шоацкарча транспортах я кхоачам ца хеташ бола совхоза кулгалхой шоашта бейкйна из свекла хьакхилча санна хеташ ба.

Вай лакхе мел дийца балхаш цхьан сахьата тІехьадала йиш йолаш дац. Цул совгІа, цхьа кІира довлаш хаоттамах йолча прогнозо укх хана вІалла ца хилчача тайпара шелал оттаргьа дьинад. Из дага латташ хила беза совхоза кулгалхой. Цо сиха болх тоабелга дІадех царгора.

«Сердало» газета районан бригада: Б. Чергизов, МалгІобика мурта боахцна управлене керттера зоотехник; И. АКМУРЗИЕВ, «Ингушский» совхоза хаьнъя тІехьежаша; С. МАЛСИГОВ, спецкор.

Политически дешара системе

ХЬЕХАРХОЙ ХЬАЛХАРА ЗАНЯТИ

Сунженски района Орджоникидзевская станица дола школа хьехархой ба кьахархой. ЦІагІа вІашагІтехача марксизма-ленинизма пардий школе дешаш.

Цхьа саг юкъера ца воалаш беррига хьехархой ладувгІараш баьхкар укх дешашка хиннача политически просвещене хьалхарча занятехь.

«Империализма дунен къовсам воттебар — дерригача дунен коммунистически болама керттера декхар» яьш яр заняте тема. Дика йьшкар из къаьнача, балха опыт йолча пропагандиста № 1 йолча школа директора Д. Н. Арутюнянча. ДІадахача шерашка пропагандиста бол лерттІа лелабарна КПСС Нохч-ГІалгІай обкома сийлен Грамота еннай цунна.

Дика кийчо е, гойтара пособеш ба а беза пропагандист хьалхарча заняте.

ЛерттІа вІаштІехьаьнна чакхъьелар политдешара занятеш Ассиновски консервни завода, «Путь к коммунизму» яхача колхоза, ишттa района кхыча боахамашка.

В. АРТЕМЕНКО.

КПСС Сунженски района политпросвещене кабинета заведующий.

ЛАДУВГІАРАШ РАЬЗА БОЛАШ

Укх шера а лІемаи коммунизм Іомаеш хургба МалгІобика геи чакхйоаначa завода инженерно-технически болхлой. Шоашта эшаш доле тетрадь, ручка, литература дальеш берзар уж укх дешашна хьалхарча заняте.

Цанагаш воле массеза саг мара юкъера ца воалаш беррига баьхабар завода керттерча инженера пропагандиста Ясоева Габдуракмана беседага ладувгІа.

Эггаре хьалха ладувгІархошта дешара шера программа, эшаргдола литература дІадовзийт пропагандисто.

Цул тІехьагІа В. И. Ленина «Империализм — капитализма эггара лаккхагІа доле ламІа» книжка тІа империализма еннача характеристика тІера дІайолаш заняте тема нев. Ясоева.

ЛадувгІашхой чІоагІа раьза болаш чакхъьелар заняти.

И. БОЙКО.

Дика вІаштІехьдаьккха дІадоладаьд

ЛадувгІархой теркам тІаоза чулоацам болаш яр Наьсаре района «Электроинструмента» завода марксизма-ленинизма пардий школе хиниа хьалхара заняти.

Коммунистически болалойн партей дунен даийкъьашта юкъерча московски Совещане итогах вашца ладувгІаршай. Вашца йир пропагандиста завода директора заместителa нев. Аабогачиева. ЛадувгІархошта кердамй дешара шера программа, литература список дІайовзийтар пропагандиста. Ишттa дика вІаштІехьъьаьккха, ладувгІараш чІоагІа раьза болаш чакхъьелар заняти.

ЛерттІа кийчо яьр хьалхарча занятешта «Назрановский» совхоза (пропагандист нев. Плиев), трикотажни фабрике (пропагандист нев. Шадиев), «Экажевский» совхоза (пропагандист нев. Сарылов) марксизма-ленинизма пардий школашка, ишттa района кхыча моттигашка.

Н. СМИРНОВ.

ХАЛКЬИЙ КХЕРАМЗЛЕН ТЕШАМЕ НИКЪ

МАШАР ЛОРАБАРА СОВЕТСКИ КОМИТЕТА ПРЕДСЕДАТЕЛЦА Н. С. ТИХОНОВЦА ДАЬ КЪАМАЬЛ

Советски правительства шерагІ СССР кхыча мехкашцарча гІулакхий министра А. А. Громыкос ООН Генеральни Ассамблея XXIV сесси хьожаргІолаш юкъедоаладию «Дунен халкъашта юкъера кхерамзле чІоагІъяра» дола дош. ООН хьожаргІолаш Польски Халкъа Республикаца, Венгерски Халкъа Республикаца, Монгольски Халкъа Республикаца, Болгаре Халкъа Республикаца, Румыне Социалистически Республикаца, Чехословацки Социалистически Республикаца цхьана ишттa юкъедоладир «химически бактериологически (биологически) герз хьаде кийчдар, хьадар, Іоадав ца магийтарах из дІадаккхарах йола конвенци оттаярах» дола дош а.

Машар лорабара Советски комитета председатель, «Халкъашта юкъера машар чІоагІбярах» йолча дунен халкъашта юкъерча Ленински преме лауреата ше ТАСС-а корреспондентаца С. Шишковца къамаьл деш раьза волаш белгалдаьккхар уж предложенеш ООН сесси ден повесткана юкъеяхийта хилар.

ТІехьаьккха а доацаш ала йиш я, аьлар Н. С. Тихонова, машара тІехьа бола советски нах, деррига вай халкъ, деррагача мехкашкара зог дика дола нах а санна. ООН Генеральни Ассамблея XXIV сесси балдата чІоагІа хьожаш ба, аьнна. Уж хьеж, США ревашионни гІоза-рашен малхбузерча мехкий тІема агрессиви блокашке гІоадарча цар союзникашен делаш азамашта зулам бола империалистически агрессе политика социара тІаьзордаьа йола керда пайдаеи хьалдан дола гІулакхаш ца тІаэшоатa.

Машар беза мааллонаш бола нах деррнгача мехкашка машар бахьан гахан шекбаьнна ба. Цар дІа-тІа чІоагІІагІа а хьалда а дІадех Вьетнаме США деш дола тІекхаш, израильски агрессех тьахашараш дІадахар. Іаопий вахчахьалахенашта Іоьхьа гх подрывной гІулакхаш хьаза соцадар. Кхы кІезагагІа шекбьнна дац машар беза нихаш европейски континенте машарна кхерамзлена гІулакхаш дохаде гІерта ФРГ неофашистски элементаша леладераш тІа-тІа лаккхуш хиларах а. Къьстта доархІам болаш да европейски континенте кхерамзлен регионални систем хьааза-ергйоаш хиларах СССР-ий социалистически содружества кхыча мехкашен даь кхайкарал. Ишттa йола система-хьакрах, Малхбузен Германе реваншисташтен Европа карта керда юхаоттаде гІертача цар планаштен ахьвлара йохаэргІоаца чІоагІало тьахунъяр. Боккха доархІам болаш хургдар уж тайна кхерамзлен системаш вай планета кхыча районашка а хиларе. Гой цудухьа геттара сэаш могІайдар дунен общественноста дуккхача нaха ООН сессена юкъеяхаь советски делегаце предложенеш.

Оаха, машара тІехьа дараш, лерхІ, аьнна белгалдаьккхар дІахо Н. С. Тихонова, ядерни герза хьалгага социалара, общественна юкъера химически бактериологически герз цІенадаь дІадаккхара тІехьарча къовсаме хьалда дола гІулакхаш де деза ха хьаттагІа. Из герз законах доацаш оттиде дезе! ТІехьа а ца тетташ къоастае еза ча цу еррнгача проблемех хьалда, къьлта чІоагІа дийшар укх шера аьнк Берлине хиннача, дунен 100 совгІа долча мехкашкарча 56 дунен халкъашта юкъерчен 320 къамаьна организаце дакъа доалаш хиннача машара Дерригдунен ассамблеяс.

Машар бахьан къьвесам доаттача маллионаш болча наха машари халкъий кхерамзлен Іалашъе эзача, дика доаргІа форум йолча ВІашагІкхийттача Къамий организацега из болх баьча массе а хана бІарг кхаьбаб, кхаба а кхоаб. Машар чІоагІбара гІо де дезача цу дунен халкъашта юкъерча органа цхьайола меларлонаши кхоачамбоацараши дале а, вай белгалдаьккх машара тІехьа доаттабеча къовсама юкъе ООН доархІаме дакъа лоацаш хилар. Тхох, машара тІехьа барех, аьнча, оаха массаза а чІоагІа хьаллийцай дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбара, халкъашта юкъера хиача довлахала гІулакхаш чІоагІдара тІеерзаь ООН предложенеш. Из де лерхІаш вай мехка йоалай ООН-а гІо дара йола Ассоциаци, цун балха мачогга новкъостал ду машар лорабара Советски комитета, еррнгача советски общественни организацеша.

Укх дешашка машар лорабара Советски комитете вай Даьхен машар беза ленински политика чІоагІа чогаеш, машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлен чІоагІъярах йола Советски правительства кхыча социалистически мехкий предложенеш чІоагІа хьаллоацаш дола дукха письмош телеграммаши ух фабрикашкара, заводашкара, гІншлош счара, совхозашкара, колхозашкара, вузашкара, школашкара, этара тайп-тайпара профессеш хаиаши йолча нахагара. Деррнгача вай халкъа, машара гІулакх дезаш болча массане а оаз я из.

Ше юххера къамаьл даь чакхвоалаш Н. С. Тихонова аьлар, машар лорабара Советски комитета тІехьа тІайоагІача хана а хьалхале лелаергьа империалисташка дунен керда тІом ца тьоибайтара, дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбара, пачхьалкхенашта юкъе къовсаме латта дешаш машара наькъаца къоастадара тІехьа доаттабеча къовсаме машар беза низаш вІашагІтохарах кхотадаран мачогга новкъостал дара хьакъехьа беррнгача советски низа хьа бари а болаш хьадехаш доллушна.

Халкъашта дагалаттиш кхоачашде декхаройла я ООН. Лаьтта машар Іалашбергбола хьалта а пайдане а гІулакхаш цо тІаэцарга хьеж уж.

В. И. Ленин ваь 100 шу дизарга

БОАХАМА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДОАЛ ДАРА ЛЕНИНСКИ ПРИНЦИПИЙ ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ЛОАРХIАМ

СИИЛАХЬ - ЙОККХАЧА Октябрьски Социалистически революце Россе ше котъяьннача, политически Iаьаал болхлойн ахархойн бе кхаьчача шоллагIча дийнахь кердача, адамийн историе чухь цIаккха а ца хиннача паччахьалкхени общественни строана хьалхашка шиъ ерригача хоалха оттадир экономикаан доал дара доп.

«...1917 шера 25 октябре вий дIайоляьча Россерча социалистически революце чухь пролетарнатен цо хьалхе левеча къегIа болча ахархойн кертiера декхар да плана хьисапе производствон продукташ дIа - юха кийсъери чулоацаш йолча организационни отношеней Iалаьмате чоалханен дика вIаштIехьъяьккхан сеть кийсъеш бола беркате е хIама кхоллара болх»... — кхаш яздеьа В. И. Ленина (Ленин, т. 26 оагI. 171).

Текущи, аргIанара боахама декхараш оттадеш, В. И. Ленина уж массаза а дийзад социалистически экономика йиллара юкхера а де лерхIаращца, из дегIаахара бекономерностей лардаш еккай, социализма политически экономе ларде этта принципаш оттаьй. Цу денашта летадь да Владимир Ильича «Советий Iаьдала аргIанара декхараш», «Советий VIII-ча Ерригроссийски съезде яь доклад», «ЦаI йолча боахама планах», «Дика дар дикагIа да кIезига дале я», «Законодательни функцеш Госпланага дIаяларах» яха а Iилма социализма ганза юкъе даха дукхха кхыдола а йоазош.

Боахама социалистически доал дара принципиальни, теоретически ларде уйла еш хиннай Ленина Октябрьски революци хилалехьа дукха хьалхагIа, Россерча болх-лой класса юкхьанца вIашагIкхетара, вез Iоабара за чакхьяьнача хана РСДРП ШоллагIа съезд хула ва тIекхочаш, 1902 шера бIаьсти ше язьяьча «Плеханова програма шоллагIча проектах йол ча замечанеш тIа» Ленина дIадейхад РСДРП програма тIа социалистически производство планах дегIайоагIа аьнна яздарал совгIа, цо планах дегIайоагIа социалистически общество хьаяр духьа аьнна белгалдаьккха хила дезалга а.

Боахама социалистически доал дара кертера принципаш белгалйоахаши оттаеш, малагIча лостамашка йийрза болх беш хинней ленински уйла?

Из, эггара хьалха, халкъа боахам планах дегIаалларга йийрза хиннай. Производства средствай общественни доалахьено, яьхад Ленина, мехка экономикях цаI йола социальни организм хьаю, тIаккха цо дIадех халкъа паччахьалкхен юкъара план оттаелга. Цул совгIа паччахьалкхен экономически планаш уттаю къахьегамхошна шоаш пар духьха вах юкъе болча организацеша дахьа а лоацаш. Уж планаш Iилма ларда тIа оттаяь, дахьен а дучеп а Iилманен техникаен карагIдаьнараш юкъедоаладаь хила еза. Социалистически общество паччахьалкхен планаш царга чIоагIа хьежачули Советий Iаьдала полномочни органаша чIоагIъяьтули тIехьагIа директивни, хIара предприяте кхоачашьйиза аргIйоацаш хиле дIаотт.

В. И. Ленина хьийхад марксистски хьехамца чIоагIало а лувнаш, социализмах экономически дегIаахара законий кIоарга вилина е еза, гIулакхаша вIаштIехьдаккха деза боахама хьалхле лелоеча, администрировани кIезигагIа я еш, комнаа кIезигагIа а еш, дукхагIа Iове еза дукххача наькха опыт, цунах пийсса практически вывозаш е еза, яхаш.

Социализма экономически система халкъа боахама цаI йолча вахьалкхен лоархIами моттаги теоретически къоастаяь ца Iеш, къорача Советски республика боахама эггара хьалхара цаI йола план — ГОЭЛРО план оттае дагалехар а цо оттаьр а Ленин вар. Укхаза бегалдаккха доагIа Россена электрификаци доа паччахьалкхен план (ГОЭЛРО) лувньал электростанцеш хьаяра програма хинна ца йисар. Из ер беррига халкъа боахам дегIабоалабара, электрификаце ларда тIа керда промышленни предприятеш хьаяра, капиталамах юкхейиса къеьна яраш эгарара шера в Iилма ларда тIа а оттаь перепективни план. Духьал цулуяьа яьхаI Ленина Советий VIII съеза хьожаргйолаш хьачуеннача ГОЭЛРО-х йолча доклада тIа аэттаь я цаI йола боахама план (Ленин, том. 42, оагI. 339). Дукхача къамех латтача советски хьахьа. СССР къахьегамхой кхаь цоахало бокха материальни а бех дIаоттайьча ерригача советски пятилетки ларде латтар социалистически планироване ленински теори.

Дунен шоллагIа тIом хиннчул тIехьагIа, фашизм эшарах социалистически мехкий содружество дIахилча, СССР халкъа боахам планах дегIаахар — текущи а перспективни а, Ленина хьалхе а гуш хинна ма хилларга. Iаьдал болхлойн ахархойн бе кхаьчача ерригача паччахьалкхенашта экономически дегIаахара закон а хинна дIаэттар.

Халкъа боахама планаш уттаелга чIоагI а лу. дегIа а доагIа колониальни вир-Iаткъамах мукъадаьннача Азе, Африка, Латински Америка мехкашка, эггара хьалха царех капиталистически новкъа доваш дегIаухача мехкашна а доагIаш. Цул совгIа, хIанз цхьадолча капиталистически мехкашна молах хоал хIама а хинна дIаэттах экономически программировани прогнозировании. Капиталистически дунено пар чу дел из дегIаухача ерригача эталашка пунах йоахкаш империализма замах, капитализма юкъара кризис йолча хана къаьстта ирлуш йола вIайоахалургйоаца социально-экономически вIашдухьалерши дIайоахинга. Историе ирониз ГОЭЛРО план утоппи, хIаьта Советски Союза хьалхара яхе шера планаш «пропагандистски трюкаш» я аьха капитализма апологисташи социологашш хIанз шоаш гIуллакх деш йола, бакъда историческа йоха еза йола строй лоравьы ноцкъостал дерзода хIама а лерхIаш экономикана планированни аргIаххьях.

В. И. Ленина йоазош Iоахкара хIанз Iилма объективни ларда тIа ленинизм йовзе безам болча дезол дехьарча социологийн экономистийн меттел планета къахьегамхой сийлахь-йоккхача баьча теоретически тIехьале харцье гIортача империализма дипломированни лехьа болча наьхе харц Iилма гIоазарий а хIанз цIаккха а ца хиннача тайпара боккха безам тIабаьхаб. Нийсаш Ленин цаI йолча халкъа боахаме плана принципиальне дукхьал хинав аха «тоаххьдой» а, масала, французски «советолог» А. Шамбр санна бараш. Укхаза, оалаш ма дарра, дIахо ваха мотт ца.

Бакъдар латт, халкъа боахамаш цаI йола планировании яра теорем практикан лардаш еккача Ленина централизовани планировани экономически шиъ лоIаме хьларца, хIара предприяте инициативаца вIашагIтохара идеи а оттаь кхирах.

Дукхьал цунна, из хадданза дегIаахийтараей эргайоахаш товарцеи гуш диннай Ленина СССР-ея кхьоа социалистически мехкашкен экономика хьальяра практике пе беркате хилар дика хьахьекха боахама социалистически доал дара керттерчарех цхьа принцип. Укхаза цIаьхха е гучаьлар хIама цхьаа оагIора довзара хийра йола шоллагIча яьленена, шоллагIча процесса шиъ херригача дукхача тайпанца геттара дика анализ е хьаш йола ленински уйлан ниIбола диалектика.

1921—1922 шераишка ше даьча дукхача къамельлашка Ленина халданза белгалдаьхад предприятеш, тресташ (паччахьалкхан плана боарамашка) организационни, финансови, экономически шоай хIаьжа тIалийтакза эр да хилар. Цу хана теоретически вIашагIтоха каннаб предприятеш объединенеш беррагача халкъа боахамка хьалда долча экономически бувзаний социалистически форма хилара тарра боахама расчетах бола ленински хьехам.

Боахама расчет — цо халкъа боахам дегIабоагIача общественни, коллективни, лични хьашташ эггара пайдаегIа вIашагIтола йиш хулийта социалистически экономически категори я. Боахама расчетах Ленина яьлача тIера хIайоагIаш а халкъа боахам керттера ячейка хиларах тарра социалистически предприятех йола Советски Союза Коммунистически парте программи установкаш.

В. И. Ленина шиъ йоазошка оттадаь боахама расчета керттера дIадехараш — из да предприятеша шоаех дIадахар меттаоттадари цар пайда боалаш болх бари: кхачо йола бакъонаш йолаш, новкъа юкъе латтар гIулакхаш шоаш дийша эквивалентностна дийнача къахьегамах производственни кол доаш экономически бехктоххам хилара материальни беши. Боахама расчете хьахула гIулакхаш шера юкъадоала жола социалистически принципе.

Предприятеш экономически стимулировани кердача системо хьаела боахама доал дара йола ленински идеяш кхы а дикагIа чакхьяха йиш хулийта керда этап. Из эггара хьалха эргаш я хозрасчет социалистически планироване, процессаца органически «юкъаш» хиларца, заводийн фабрикийн боахама расчетаца хьаштхилари бехктокхами лакхбалар духьаденне из эггара хьалхарча аргIана планаш оттаяр эргадаьккха товдарца, экономически балде ер керттерче дукхе предприятей объединеней функцеш шерьялара.

Боахама расчет эргаьйа товара кхы цхьаькха белгало а юцца йиш я — из да «вертикалдаха» дегIаахар. Планированни экономически стичулированни кердача дьялашка йоалаш а хIанз бокхъалдар ьвча отраслеваи территориальни отраслеваи хозрасчетни объединенеш хулаш латта министерствай главкаш. Из тенденции этта холуш а СССР-е еш йолча экономически реформе меттел, кхьча социалистически паччахьалкхенашка хулача экономически хуцамашка а.

Ерригача хозрасчетни «инструментарех» гIулакх ду къахьегамхочун, коллективан, берригача общества хьашташ цаIаш дах вIашагIтохара, вешта аьлча советски наьха идейни, моральни, материальни хьашташ вIашагIтохара. Цу тайпара, тIа-тIа йизагIа кхоачашъю социализм, коммунизм хьалье еза юкъарчал доцшаш энтузиазма тIа а доацаш, сийлахь-йоккхача революце хьаьнча энтузиазма ноцкъосталца, личн безам хиларца, боахама расчета тIа яха В. И. Ленина положени. (ТIехьа доагIар хургда).

Леонид ПЕКАРСКИЙ,
Яков УШЕРЕНКО,
АПН экономически комментаторий.

САКХАТ ДОАЦАШ ХIАМАШ ТЕГАРАШ

Пятилетка [illegible] шера Грозненски швейни - производственни объединене цехашта юкъе хьалхара моттиг дIалецай Степанова Нелля Петровнас кулгалдеча шьоалагIча цеха хIамаш тегараша. Ийс бетта цIаккха карара яйтан цо объединене карара кара тела. Ше байрах. ДIахо йодача хана а из дIа ца кела лерхI одаь, — йоах Нелли Петровнас. Из бакъ хила а мег. хIана аьлча товарни продукци арахецара ийс бетта задани, объединене массанел хьалха 26-ча сентябре, кхоачашъьй цар. ПлангIа лаардIахха совгIа тийгад ши эзар совгIа барзкъа.

Къахьегам нийса вIаштIехьбаьккхаб цехе. Ленински юбилей сийна социалистически декхараш тIаккхад. Уж жоате кхоачешъю къоккаш дIара деий итогаш ю. Хьалхара моттиг яьккхача звено опыт юкъ кIира чаккдаьача. Цуна хьожаю карара кара тела. Ше вымпел. Дукха за йоацаш балха юкъейихьай укхаза агрегатни групповой метод. Хьалха цхьан моделах мара тегацар хIамаш, хIанз цкъа тегаш массехк моделах тег. Цу мероприяте дикка лакхьяьй къахьегама овсарле.

ЧIоагIа къовсам лоаттабу цехе тега хIамаш дикагIа хилийтара. Цхьаккха сакхат доашаш продукци арахеца аьнна йолча саратовски методах къахьегаш дукха болхлой ба цига. Техническа тIехьожама отдела болхлошка дIакхачалехьа шиъ звеноцарча болхлоша тийга барзкъаш сахат долаш дий хьож звеньевой. Нагахь бракн нийслойн, из дIаязду звено журнала тIа. Барзкъа хьадаьчунга юха товло дIалу. Буту чаккбаьача бракяьоа цун бехкага хьежжа премн 50—100 процент лохъю. Цхьа моттиг нийсъеннаш укх шера сакхат долаш хIамаш тийга. Ийдархоашкара цхьаккха рекламаци кхаьчаш. ЦхьоалагIча сортах тийга хIамаш планая лаьрхIачул 1,6 процент дукхагIа я.

Кхоийбараи экономи яран чIоагIа къовсам лоаттабу хIамаш тегараша. Укх шера кхоьй бIаьш сомий мыхьа фурнитура, электроэнерги, кхыйола материалаш. Цу лоархIамерча балха тIа хьнаре дакъа лаьцар рационализатораша А. И. Силинас, П. Г. Щербина, кхычар. Царех хIоране массехк рационализаторски предложени производствана юкъейихьай.

Дукха ба цехе хIанзлехьа дукха хIама ца эшаш шера плана кхоачашъьна хIамаш тегийраш а. Царех ба нa. Толгатова, Арсанукаева, Джамалова, кхы дукха бараш а. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 115—120 процент кхоачашю царех хIаране.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

СУРТА ТIА: мотористка А. Толгатовас тегача хIамашка хьожаш я цеха начальник Н. Степанова.

И. Панова сурт.

ГОРЬКИЙ. Автозавода сборочни цехен керттерча конвейерен болх беш болча кхалнаха турпал Вьетнаме мах боацаш «Волга» яха этт санитарни машина вIашагIйолла лаьрхIадар. Дош кхоачашдаь.

Заводе кхалнаьха совета цIерагIа письмо денад советски кхалнаьха Комитета председателера Советски Союза турпалхочун Валентина Николаева-Терешковайтари. Цо горьковски патриоткашта баркал аьннад, латаш йолча Вьетнама арахтическа новкъостал дарах.

СУРТА ТIА: ДРВ-е дIаяхьийта кийчъхь латт санитарни «Волгаш».

В. Войтенко сурт.
ТАСС фотохронико.

ДИКА ХОАМАШ

ШЕРА ПЛАНАЛ СОВГIА

Ер шу дIадоладеннача хана дена толамаш доахаш ба Грозненски района 1 Мая цIерагIча колхоза коа тIара салазараш лелаеча фермай болхлой. ХIанзлехьа Дальхенга фуашш дукхи йоахара шера задание кхоачашъяй цар. Укх шера 4 миллион 200 эзар фуъ доаха дезача цхи миллион фуъ дIаленна баьнаб укхаза. ТIехкхоачашдаьр укх шера тIайнйа дула доахара декхар а. ЛаьрхIачул 50 тонн дукхагIа декхад боахамо котама дула.

Ленински юбилея сийна ахьа баьннача фермай болхлошта юкъе хьалха латт Кутиева Люба, Копцова Лида, Свинщикова Татьяна. Пятилетка диълагIча шера шоаш лелаеча хIара нана котама тIехьара 140 фуъ гулдергда аьнна тIайнйа декхар кхоачашдаь баьнаб уж.

Колхозой ерригсоюзни III-ча съезда нехьаболхаш шоай балха техкаш кхы а дакъаь шу чакхдалалехьа планал тIех дукха продукци йоахна лаьрхIад колхоза салхаларш лелаелайна.

П. ПОПОВ.

БОАХАМЕ ЭГГАРА ХЬАЛХА

Во ла укх шера Наурски района Ленина цIерагIча совхоза комсаш. Тха боахамь цхьадагIча отделене нов. Маккаеше кулгалеча бригада коллектива 49 гектар а комсаш. ХIанз ерригa комсаш чуйийна баьннаб уж. Планах чу еэраш 287 тонн йолча 299 тонн комсаш дIаналехьа чьагIар доаккхача заводе дIачу а еша боахаме массанел хьалха шоай декхар кхоачашдаьр цар.

Г. АУШЕВ.
Наурски района Ленина цIерагIча совхоза чьагIар доаккхача завода цеха начальник.

ДЕКАБРЬ БЕТТА ЧОТАХ

Укх шера план хана хьалха кхоачашъяра тIайнйа социалистически декхараш толамца кхоачашду Грозненски макаронни фабрика болхлоша. Графикал дукха хьалха буваш хьабоагIа уж. ХIанз декабрь бетта кхоалагIча декада чотах къахьегаш я фабрика коллектив. 10—12 сентябре кхоачашъе лерхI ше пятилетка хьалхарча диъ шера задани. Планах лаьрхIачул совгIа арахецаргья итташ эзараш сомий мыхьа продукци.

Социалистически яхье хьалха латт фабрике мастераш нa. Сангуи, Орехова, Чуланова керте латтача бригадай коллективаш. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа нормаш 120—130 процент кхоачашъю цар.

Б. КОСТОЕВ.

КЕРДАЧОХ БОАЛА ПАЙДА

В. И. Ленина юбилея сийна рационализаторийн изобретателийн предложенеш балха юкъе кхухьаш паччахьалкхена 2518200 сом кходе социалистически декхараш тIайнйцалар «Грознефтехимзаводы» объединене предприятеша 1968 шера апрель бетта. Уж толамца кхоачашду цар. Тайп-тайпара предложенеш балха юкъеяхьарах хIанзалехьа 2318000 сом кхоаьд.

Творчески къахьегам дегIабухулара лоархIаме хIама да общественни хьажар. Дукха ха йоацаш «Грознефтехимзаводы» объединене хиннача общественни хьажара итог йир. Цо хьахьекхар нига йукъхача инженерно-технически мугIарерчен болхлоша рационализаторски изобретательски гIулакха юкъе шерра дакъа лоацаш хилар, цар дукха тайп - тайпара предложенеш кийчъелга. Царех дукхагIьараш балха юкъейинкъай.

Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода болхлоша П. Румянцева, Н. Зельцера, Я. Медне «Коачача книга маркхалаш кийчдеча установка ухера дIаухача хина утилизани яра» яха предложени балха юкъейихьар. Цу предложенех салфеткаш хилачул тIехьагIа зехьа довш хиннача хина фильтрани ю. Цул тIехьагIа книга концентрационни маркхал коачбеча пайде эц коx. Из бахьан долаш дени бусе, 1,1 тонн коача книга кхоат заводе. ХIаьта шера цо луш бола пайда 35 эзар сом совгIа да.

Дукха маьхера рационализаторски предложенеш балха юкъекхухь Грозненски крекинг-завода болхлоша. Масала, Н. Кузнецовас и В. Мирошникаси клапанаштен задвижкаштен прессовка ю стенд кийчйир. Цул хьалхагIа хIара клапан, задвижка коллектора штуцер тIа а оттаь низала дIачIоагIйора. Цу юкъа коллектора юхейиса штуцераш сецае эзар. Из керда стенд хьаяр бахьан долаш вIашагIйоакха ерригa фланцаш этае ца езаш болх дикка аттача баьлар. ХIанз 100 миллиметр диаметри 40 атмосфер низи болча ерригача предохранительни клапанаштен задвижкаштен цу цхьан стенда тIа прессовка е йиш я.

ДикагIйола рационализатор лоархIаш ва крекинг-завода установка начальник Ц. Рожков. Ер шу хIалоладелча денз 9 предложени кийчъяй цо. Царех 6 балха юкъейихьай. Цар боахикка аттача бакхараш совгIа паччахьалкхена 130 эзар сом пайда баьб. Иштта 6 рационализаторски предложени балха юкъейихьай Грозненски химически комбината цеха начальника заместитела Ю. Козлова. Цар шера луш бола пайда 11 эзар сом да.

Ала деза, рационализатораша уж толамаш доахача моттIаракIай къамаш кадраша низа дакъа лоац. Уж ба химкомбината слесарий бригада бригадир Ульбиев Зима, крекинг-завода оператор Амхадов Леча, кхыбараш. Рационализатораш предприятей «седкъий» ба. Цар балха тIа доахача лакхача толамаши, цар хьекхаме коллективаш металнга кхуаз.

Общественни хьажара конкурсе хьалхара моттигаш яьхай массехк предприятеша. «Грознефтехимзаводы» объединене, изобретателийн рационализаторийн Ерригсоюзни общество, мехкдаьттайн химически промышленносте болхлой профсоюза обкомо ахчан премеш тьежаьй цу предприятеша. Хьалхара моттиг яькхача Грозненски химкомбината 400 сом, шоллагIа моттиг яькхача Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода 300 сом денна. Цул совгIа белгалйоахаш совгIата лаьрхIа 300 сом деннад крекинг - заводан нефтемаслозаводан. Общественни хьажар вIакхалхьара кониссе белгалдаьккхар объединене цхьа болча предприятешка творчески ю къахьегамга, рационализаторски болх геттара нела лелилга. Царех я производственно - энергетически контора, Когбидеески химически завод, ЖЕУ. Укх тIеххьарча хана рационализаторски болх цхьадолча хьоккламашка халуш лелабийтай «Грознефтехимпромремтрест» треста, «Нефтехимзапчасть» завода. Пятилетка шоллагIа яла ах шу чакхдалалехьа из болх тоабе беза цу предприятеша. Цу гIулакха тоговаш я цига. Нийса вIаштIехьбаккха мара безаш из.

И. АЛЕКСЕЕВ,
изобретателийн рационализаторийн Ерригсоюзни общест[illegible]

«СЕРДАЛО»
2 гIа оагI., 4 октябрь, 1969 шу.

МЕХКДАЬТТЕИ ЦУН ПРОДУКТАШИ ЦА ЙОЙТАРА

Ленински юбилейна къахьегамо совгIатаща нехьаболхача вай республика къахьегамхоша шерра чьоалхьаал московски ткачихас нов. Иваниковас хIамаш кхоабаре дIадоладаь лакъ гIулакх. Цa йойташ мехкдаьтта продуктан лорамр, лоаттамр, царех рационально пайда эцар шоай лоархIаме декхар лерхI республика дукхагIа доача боахамеша, Бакъда из декхар кхоачаш ца дец боахамаш а да.

Масала, мехкдаьтта продукташ кхоара, лораяра гIулакх хьекхаме латт Шелковской района «Коминтерн» яхача колхозе. Кхоабеши рациональнен дIаухийт нига мехкдаьтта продукташ, чIоагI а енна дIаэттай ведителаша доагорн даьттани талонех дIаэцащ хилара система. Боахаме шерра телаш я машинаита хьекза лаьтта кхохьараита премеш. Цу гIулакхо лакхбе дукхьа кхоабаре болх белхлой материальни безам.

Бакъда лоархIам белаш за машина не болх беча моттиге заправка яц. Мехкдаьтта продукташ юттиi, ледача уж кхоаш хилар гуш за. Цхьабакъда мехсанахьа иштта кхоабан мехкдаьтта продуктай. Дукха за йоацаш мехкдаьтта инспекции хьажар Наурски района боахамашка мехкдаьтта продукташ иштта лезаш. Цо хьахьекхар цу гIулакха йоаттIаш йола терко ца елга. Района дукхагIа долча боахамаша мехкдаьтта продукташ кхоабеш лелаяро а дIаахийтара а де деза гIулакхаш да. масала Наурски хий дехьача система управлене, Наурски РайПО, «Комсомольский» яхачен Кирова цIерагIчен совхозашка вIаааа ден а ваш уж гIулакхаш.

Мехкдаьтта продукташ кIезига йоаргйолаш, уж лертIа дораергйолаш, лоаттаергйолаш, царех рациональне пайда эцаргйолаш беза хьаьда организационно - технически мероприятеш оттае а чакхьяла а еза хIара боахаме. Бахча тоххано хьахьекхад складашка мехкдаьтта продукташ хьаэцаши дIахецаши 2 процент уж йоаш хилар. Цхьадолча боахамашка мехкдаьтта продукташ чулатта резервуараш шалх Iатткъаргйоацаш басар хьекха яц, герметически чIоагIъяь яц, из бахьан долаш Iанарна кIезиги дукха йоа мехкдаьтта продукташ. ХIанз а дукха йоа уж дIа юха йотташ, заправни комтупе, эра заправка еш. Масала, «Победа», «Красное знамя», «Россия» яхача колхозий, мехкдаьтта складий ковнаш лерригa мазуташа цхьа бIехьдинна да. Шеттае мара ца, езаш йи бензоколонка йолдаккхь. «Комсомольский» совхозе а гучаьтьарча способах ю заправка. Бокхьа терлаи тIабахийта беза мехкдаьтта продуктай учети отчетности нийса лелаяра. Хьежача гучаьнар, бусташ бош йоаа приспособленеши калибровочни табличаши ца хиларах резервуарашта йола цаурри оттаеш [illegible], цхьа цкъа приходно-расходни бухгалтерски документашка дIалоархI. Из ду Наурски РайПО, хий дехкача Наурски система управлене «Грозвино» объединене цхьадолча боахамаша, кхычар. Наькха агент оттаеш, спидометраши кхыйола бустама хIамаши терлал еш ца хилар бахьан долаш автотранспорта нийса учет ца лелаеш хилари мехкдаьтта материалаш дIаахийтара отчетность ца хиларм тербан тIабахийта доагIаш хIама да.

Наурски автотранспортни предприятеш хьежача гучадаьннар эксплуатаце начальника дежурни диспетчерашта тIахьежаш ца лоаттабар бахьан долаш автотранспорта балха учет еча журнала тIа нарадах яха хинна автомашинаш юхаеш ха дIа ца язъеш хилар, путевой листа графин ерригаш а дIаязъяь ца хилар, автомашинаш тIа оттаяь спидометраш болх беш ца хилар. Из бахьан долаш сменагIа нормах дIаяха денен фактически дIадотеш доагор. даьтташ меди ха хила да. Иштта гIулакх хиларах района боахамаша 1969 шера хьалхарча ах шера сов дIадахийтал автобензинаш. Наурски района духхьал бархI совхозе 64 тонн дIадахийтад из нормал совгIа. Юхьаннара учет ца хилара йиш хилаш мехкдаьтта продукташ кхоьча автотранспорта водительашта механизаторашта премеш ила. Геттара ю латт Наурски районе дизельни доагор дIадахийтарех цун учет яра гIулакх. Боахамашка яьча анализо хьахьекхар нийса йоацаши ца доагIача дIаахийтари бахьан долаш хьалхарча ах шера 534 тонн дизельни доагор доадар. Из бахьду дизельни доагор бaней котельни установкашка, пекарнешка, столовашка, служебни помещенешка доагаеш хиларe. Къаьстта за йиш йоацаш лоагаду из «Грозвино» объединене боахамашка, Наурски района Ленина цIерагIчен «Россия» яхачен колхозашка, Наурски РайПО.

Республика боахамаша мехкдаьтта продукташ лораеш лоаттабеш царех пайда эцара дош лоашача хана шоаш кийлал Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете. Бакъда хIанз а йоаттIача беса терко яц мехкдаьтта продукташ кхоара.

ХIанз юбилейни социалистически их латтача хана мехкдаьтта продукташ лораяра, кхоара дукхагIа терко е еза, боахамий кулгалхой бехктокхам лакхбе беза. Цу гIулакха оагIйоала беза къаьстта комсомольцаш, кагирхой. «Комсомольски прожектора» штабаш отрядаши. Цу тIехь дола кхоачамбоацараш гучалахийта а дIалахийта а деза цар.

А. БОНДАРЕНКО,
«Мехкдаьттое мехкдаьтта продукташи ца йойтара штаба» начальник.

Дукха да Ведана района Дарго яккхачу юртарчу школе хьехархочун Надежда Сергеевна Лобановайн, боккхагӀа йолчу пионервожате А. Х. Хатаевайн де дезараш. Къоначу хьехархочун — комсомолка Лобановас, дукха болу бу шоай Даьхе еза дешархой Іомабара, цар знанеш кІоарген тайп - тайпарех хилийтара.

СУРТА ТӀА: школа дикагӀа йола хьехархо Н. С. Лобанова (аьрдехьа кхоалагІа яр) боккхагІа йола пионервожати А. Х. Хатаеван (аьттехьа кхоалагІа яр) школе дешархошта юкъе.

Д. Васильева сурт.

ХЬЕХАРХОЧУН ЕЗА ЦІИ

Шийтта ахк миллион болчу педагогаша кІоаргГа дезаделла белгалдоккхергда шоай цІей. Из цар цІей хинна ца Іеш, дерригача халкъа цІей а да, хІана аьлча хІара сага кхел школьни хьехархочун сийрдача цІерица юкъзаьнна я.

Из хьакхаш барий а дешаш барий а цІей да.

Цхьан хана вайх хІаранена дагайоаллаш яр хьехархочун профессе къайла. Цу къонъаьнна къамаьл доладеннача хана белгалдоах из болх боаваш, безаш, хьешт долаш хилар. Хьехархо мара кхы мала из ниййса хилар бакъде.

Хьехархочун професси доккхий вапаш тІадоагІарех яц. Цун хало массанена а йовзаш я. Сона кхетаргахь, хьехархочун професси кхы мел ярашта юкъа къаьстта шийтайпарен шо марг кхы йоацаш я. ХІана аьлча шоллагІа яц кхаамо дукьал, юкъарчал доацаш сагаца юкъзаенна. ХьехархочунгГара дІайийхача кхы малав селлара дукха Маьхьмадаш, Идрисаш, Ибрахlамаш боавар, цунна мара кхы хьанна дагадоагIаргдар цхьанне тахан вай дй хилар, кІаьта вокхан цІагІара гІулакхаш доллача хІаманна вІашІтlехьхилар?

Хьехархо хила чІоагІа хала да, цхьабакъда, цу цхьан хачне дог гІоздоаккхаш а да. «Нагахь санна хьай дег чу тоа яле, берашцара безам бале, гІо къахьега», — оал боккхагІболча хьехархоша къоначарга.

ХьехархоІ бІаьш бераш чакхдоал цун вахар чу гІоале. ХІаьта цо кІеранена дІалу шийзнанеш, шийдега йІовхал. Цхьанне а лархІаш цо йоБ ца еш йоахе биjсаш, цхьабакъда нака дукхаезаш сий деши ва из, еза цІи йовкха цунах — халкъа хьехархо, ьле.

ЦІаьхха а йиц ца пуш хІара сага дег чу юс шийна хьалхацкха гонахьарча дунен доазонаш шерра хьадийллача, зІамига граждананни гІана тІехьа гІа боакхаш доакхача вахар чу вугача хьехархочун образ.

Масала, школех кхелар тІа кхет хьехархочох ворхІ шу дала бер. Ше массаза пелача цІагІерча хьалех, дезалех, сакъердемече ловзарек дьло, цу хинелча шийна доазонаш долча дунен чу доагІа бер. Цхьабакъда цунне уллув къатт хьехархо — тарам болен эшшача новкъост волен доттагІа, сабарен хьалкъолен хьехам тела. Дечгара ди массаза доал кердача кхетамашца бІаьхий бу цо бора саькетам. Иштта дІаух дешара дарош, боттеш, шораш... Техникий цхьалхача механизмагара ваьккха дунен Іилманен техникани нарагІдьнераш йуг хьехархочо шийдешархо, бера хьалхашна хьадела сага уйлай чоалхане дуне, коммунистически идеала лакхаленаца бІда нийъ хьех цунна.

Тха школе болх беш ба бошадика деташ, хьъ, сабар долаш, бераш шоай гІулакхи дукха дезаш бола нах. Царех а Евдокия Львовна Забродская, Зинаида Романовна Успаева, Анна Васильевна Большакова, Александра Матвеевна Якубовская, кхыбараш. Уж сабар, хь-юкь долий бола, цхьарча юкъига цхьенне зІамонца белгалбаьнна боаца нах дукхабезаш буц цар хьалхе хинача дешархоша. ДагабоагІа уж хьаьнала, шаш болаш, сабаре, боарам боацаш камаьрща бола шоашта хьехам гІийнараш.

Уж санна берех доакаш илли да:

«Миччахьа нийсденнадар аьнне тхо,
Йицлацер тхона хьо,
Къонгашта нана йиц ца луш санна.
Дог цхьалза, безама,
Хьо даим тха ирсина я...»

Эггара хьалхара се хьехархо. Кlоаргга гуманни, цхьабакъда, бокъонца педагогически принцип — школьника дикагІа йола белгалонаш дайм зор а, хІаьта цун тІехьаргІа уж дегІенхуьлар а цун оамалашкан гІулакххашкен уж верттерчарех яр а — бокъонца кхетадаьа цу хьехархоша.

Укх башха-дикача дийнахь берригa хьехархой цІенача дег тІара цІей даькъал дувце безам боагІа.

ХІаране дагенкхаьбенда: дІаукъаргда шераш, хІаьта дешархой дагашка тессача дикача фуно тІехьагІа гешаме башха дика зІнрг тохаргда — хьалкхуьргва шийдерригача вахарца хоза воне керда саг. Цунех латт хьехархочун ирс а.

Г. ГУРИЕВ.

№ 20 йолча школа завуч.

ГОВЗАЛ ЛАКХЪЯРА

Коммунистически общество хьинаре хьалъерааш хьалкхебача лоархІаме лакхьа кхоач общеобразовательни школа.

«Вахарцара школа бувзаи чІоагІбарен халкъа образовани система СССР-е дІахо дагІахдувзарен хьакъехьарча» закона тІа йоах, советски школа керттера декхар да образованни, ІилмалардаршІ йовзаш, социалистически общества принципаш кІоаргга сий лергдолча уйланна, коммунизма идей уйланца кагирхой хьалкхебар.

Из лоархІаме проблема кьовстаяра, хьехархой говзал лакхъечча институто шо хІара дешна бечча балхано республика хьехархой терках тІаьа, [illegible] хІамашта юкъера общественни вахаерен къахьегамерен эггара прогрессивнегІен вахара пайданегІен дала хІамаш ниййса кхеташ а нах бе а, реакционни, нирдьальна мел долча кІамашта дІ[illegible] хар дукха къавсам лоаттабе беранта хоергдолаш парна из юкъа дукхагІа кхетам балара.

Хьехархой говзал лакхъеча института балда кертера хьалхе принцип и хьехархошта массе вагІоаьхьара методически новкъостал дар, республика школашка дешар хьехига тоадар, хьалхе латта педагогически опыт дІаІовзийтар, дІайоаржар, юкъехьахьар. Цунца дувзаденна республика хьехархошца боккхен массе тайпарен болх бу цар методически бораш педагогически говзали лакхъяра. Масала, хьехархой говзал лакхъяра аьхки вІашагІъехка хинача ийъан курсашка дешаш хилар 6 эзар совгІа республикера хьехархой, хьехархошца беча балха кхы тайпаш формаш шоаш йовзаш. Курсашка методика эггара лоархІамегІарча дешаех лаьца квалифицированни лекцеш, йийшар Нохч-ГІалгІайн пачхьалкхен педагогически институтен Грозненски мехкдаьтта институтен преподавателаша, цул совгІа, опыт хьалцара цига кийлаб дикагІа бола хьехархой практикаш. Из болх дІахо йолача хана кхы а тоабе безаргба. ХІана аьлча 1970—1971 дешара шу нохч-гІалгІай къаший школаш шоай структурагех чулоацамгех диллача хІаманарчарех готтара ертан йолча кердача программех дешар хьеха йолалу. Пуница дувзаденна цу программашка хьожаш болх бергболаш Іаьльнахе дукха хьехархой шха киийбе безаш я хьехархой говзал лакхъю институт.

ХІанз республике я деша вагІаш 253 эзар дешархо а лакхача теоретически методически бераме урокаш тела дукха педагогически къахьегаш говзанчаш юкъе бола 13 эзар хьехархо а волаш бола 460 общеобразовательни школа. Цу хьехархоша толамца шоай балха практикана юкъехкуъь кхетам а душ дешар хьехара принципаш, творчески из Іаш дола йоазон балхаш ду, шеца а кхетамца а корж примераш, упражненеш, бераш дийнахч лаьца уйла а еш кийтаьь беседаш я, дешархой кругенор шерьяра новкъостал ду. Иштачарах ба, масала, наьна меттен литературан хьехархой: Нажай-Юрта районера Э. Б. Байтемирова, Х. Б. Битиев, Наьсарен районера Я. А. Льянов, З. А. Имагомаев, МалгІабика районера Т. Т. Мержоев, М. Яндиев. Гудермесски района Суворов-Юртовски 8 шера школера эрсий меттен литературан хьехархой М. Иациев, г. Грозне № 39 йолча школера С. Г. Болотина, и. кх. дІ.

В. И. Ленин ваь 100 шу дузача дезача денна яха йоагІача тайпара лакхьалхара доккхараш тІаййпах республикерча еррига школашна. Укх дешара шера чІоагІа хьинар айдаьи творчески къахьег вай республикерча хьехархоша, дешархой дешара ди кагІа кхетийтари шокларГча шера чубусараш ва хилийтари дукъа эвтталбу къовсам къаьстта чІоагІ а беш.

Шеко яц, 31 РСФСР заслуженни хьехархо, 94 Нохч-ГІалгІай АССР заслуженни хьехархо, 834 халкъа просвещене отличника а волаш йолча вай республикерча хьехархой отряд тІаьа денарчен дІахорчен белгала чоалхаенча декъарех сийлахьа хьарпІаергхилхарах.

Вай пачхьалкхено, советски хьехархочун йоакхо а еш, белгалаш уйлано чу из лоаца бечча вай шоиха дерригача педагогически дуненна хьахча тоадо хьалкъехьа Даьхена рапорт луш дола ди.

Хьехархо везаш йолча вай Даьхена дІаьнха а кхы дІаьнха а белгалдоакхх коммунизм хьалъяра дакъера хьехархочун къахьегана боппа лоархІам, цо иерза толамаш дахар дегдоах кхуви боагІача тІехьенца коммунист дешци кхетам балара тІулакха.

Из доаж — хьехархочун Ди — берригача педагогий даькъала душ хьехархой говзал лакхъяча институто, коммунистически общество хьалъераш хьалкхебача керда доакхий толамаш дахар доаш лоаца боакх парча.

Вай еррига знанеш, шоаш, опыт тІайокийтаргъа вай парте, правительства, советски халкъа воаех бена боакха темам бе ха беш сийлахьца дезабара.

С. ХАМИРЗОЕВ.

Хьехархой говзал лакхъеча институти методист.

Дешархошта хьеххаше а се а Іомалу

БАЛХА аахача хьалхарча шера хала дар. Хала хилача цхьаккха опыт ца хилча. Бакъда хало эшае, балхах дог ца аккхийта доакха новкъостал дир сона са хиначе хьехархоша, йоккха опыт йолча Е. А. Малинникас, Е. К. Перепечаевас, А. И. Лопатинас, Д. Г. Ушаковас, кхыбараша: Цхьоалагlча классерча берашта эрсий мотт хьаар, хІаьта са керттера декхар дар уж бераш эрсий меттала деша, яздe дика Іомабар.

Дукха ха ялале кхетадир аз урока бераш дІаьллуш хилар. Из кхераме дар. ХІана аьлча бераш кІаьллалар — урокаш сакъердаме, цар уйла тІеоазаш ца хилар, дешарцара безам пар боар. Цудухьа хадданза хувца эггара езаш хилар урок яьара методика. Хала дале а карагІдоалар, тайп-тайпара приемаш юкъехкхуьларце бераш эрсий меттах йовзамах лерттІа кхетаде.

Цу шерашка Іоаьнча опыто доккха новкъостал ду сона хІара урока плана оттеча. Пладагга хьежаш мара ца ла [illegible] урок. Цу гІулакха боккхача лоархІаме за хІара грамматически категоре практически лоархІам тахкар, цун стилистически роль йовзар, Цунга хьежжа хорж дешархошца чакхъяха еза упражненеш. Иштта, фонетика Іомаеча хана, керттера декхар лоархІ аз дешархошта эрсий орфоэпе лардий кхетам балар, дешаш ниййса яла Іомабар. Цу гІулакха доархІаме да бераш шоаш болх бе Іомадар. Из болх бе беза дешархошца хьехара массайолча этапашка.

Дешархой уроке шоашта луча кердача материалах дикагІа кхетара даьза дергдоаца гІулакх лоархІ аз творчески болх а. Иштта бахь дешархошца язъяьй «Гуьре—юрте», «Сона сакъердаме хета болх», кхыча темех йола сочиненеш. Лакхарча классашка дешараш шоай лоІамах йола сочиненеш язъяьй. КІоарге чулоацам болаш, грамматически ниййса, сакъердам тІеозаргболаш язъяраш дешархошца тохх.

Цу тайпара пайдане болх ба шоашта хьалхашка уттадеча хаттараш дешархоша йоаваша жоп далар а. ХІаьта хаттараш тайп-тайпара да: «МалагІча меттала ду Іа къамаьл?», «Фуд хьона Іайха дешача школерах дукхагІа дезаз а ца дезар а?», «Мишта лоархІ Іа дІаяхача замах юкъе ца гІулакхаш? «Царех дуламе а пайдане дараш а малагІдаш да?», «Хой хьона кхе цІагІа лаьрІийтар? Мишта вІашlтlехьлова хьа хьа из?», кхыдараш. Цу тайпарча хаттараша жоп даларо тоьо хулийт, дешархой знанеш лакхъяран совгІа, дар кхетам дакхбе, хоза лаьрча пайдане дар деш йиеч.

ХІара хьехархочун керттера декхар лоархІ аз, шийдисциплинега хІаьта а, шоай говзал денна лакхъяр. ХІана аьлча хьехархо тІехьаьнеж йиш яц. ХІара хьехархо къийча хила веза дешархочо шийга хаттар дара. ХІаьта цига а, шеза а шийга денна хаттара жоп дала дьдахьохочоа да хойа, цул дотороетт йоаргьи дешархошта хьадхаши. ХІаьта цига автограф ... дургьи.

ХІанз кхо шу да со завучелла болх беш йола. Баьлагга хьежжа со доккхарийла яц, цхьан кхаа са Іомавеш санна, хІанз кхьначарна сийопыт дІахьла. Аз сай декхар лоархІ дешархошта сай знанеш, хІаьта новкъосташта хьехархошта сай опыти дІалелр.

А. ЧАНИЕВ.

Суьжьенски района Галашкарча юккъерча школа завуч.

ХІАРА УРОК—ФАЬЛГ САННА

Хьехархо мишта хилар хьох, аьнна хьаттача Калибаба Зинаида Львовнас шуга аргдий:

— ТІом бола ха яр из. Хьехархой тоашар. 10-ча классе дагІача тхона цхьаькха предмет хьехІатехар. Из дар методика. Иштта классе дагІаше а хьехархой хилар тхох. Цул тІехьагІа педагогически курсашка деша а дешаш тхоай говзал лакхъе доладелар. Аз болх бу 25 шу да.

Назране дика йовз Зинаида Львовна. Дика хьехархой бувцеча моттигашка эггара хьалха цун цІи йоаянх. Дукха ха я цуц наьх тІа «Отличник народного образования» яха значок кьега, цул совгІа дукха Сийлен грамоташ а я.

Цо хьийха бераш белгал да хІанз из болх беш йолча шоллагІча школе. ХІара дешара шу долалучо хана сан-сан бер хьай классе дІаэца йкаш лехар де дукха дай-ноаной из йолча ухкига массаенена а хов. Кхы доккхагІа сий, кхы доккхагІа совгІат мишта хул?

Ше Назране болх беча укх яля шера цаІ бер шоллагІча шера цхьан классе дитадац цо. ЦаІеш пхелагІча классашка дІа а бенна, дІадахача шера цхьоалагІча классера юкх а йолеелар Зинаида Львовна. ХІанз шоллагІча классе ба уж. Школе йоазаш я из класс. 38 берех 5 отличник ва, 17 дика дешаш ва.

Укх шера шиъ я цунга шоллагІа класс.

Хоза фаьлгага ладувгІаш санна яьккхар из цун классе яьккха 45 минута. Цхьайолча классе тІехьашка керда саг вагІачахье шоай доккхий бІаргаш къорладеш, хьехьаж, лем бакъа гІертеш хул бераш. Бакъда, анхарна вІалла со цига вагІий а, хацар. Мукъа бацар. Тувладалайта аьпар цар хьехархочун кхьа дош а. Иштта Іомаьаьб уж.

Хьехархочо санна къахьег хІара дешархочо. Эзараш бІарге ца гу бувзана таьш да царнен хьехархочан юкъе. ХІара секунда, хІара минута къахьегамах йиза я классе.

Цхьоаьлча хьехархочун шин урока а дулургдоацар дир Зинаида Львовнас цу арифметика урокаш. Шийтайпара хьейийллар цо берашта керда тема. Бокъонца уж хийттачуй тІехьагІа мара дІахайташар хьехархочо из керда тема йолга.

Кулгаш вІашка а дехка Іохайше вагІанзар бераш цо из юкъача хана. УрагІа ухийтачa кулгаша парташ гарре эгадир из чакхъаллалца.

Цул тІехьагІа сатем эттар классе. Шеаш хІанзе Іоматьча вІашкатохара примераш язъе доладелар.

Уж хьаьь боаллаше а номер дІа а аьнна цхьан задача тІа пІелгаш ІотІеоттадайтар дарга хьехархочо. Цо дешача мугІараш тІа гІоалла шоротига дІаухе берий дитта пІелгилгаш из сецача сови. хьажа юкъе шодалилгаш дуал — уйла е[illegible] да из. Юкъ-юкъера хьа а гІеттабеш хетт хьехархочо:

— Асма, хьо мишта кхийтар цу дешах? Іа алал Лиза. ТІаккха Башира мишта лерхІ?

Ца хадаеш хаттараш хьух классегахь. Цхьан минута боац бувзам, теркам. Предложенеш, задачай хаттераш дІаяздеш е доска тІа а е тетрадеш тІа а. Уж дагахьа дус, дагалоеш. ТІехьагІа эшаш хуле а цифраша шоаш дагадоайт уж.

Цхьа 15 — 20 минот мара эшанзар царна из чоалхане задача де. Цул тІехьагІа цхьаькха головоломка - задача а дир.

Журнала тІа оценкаш хІана отташ, шІагІа бальа болх хІана хеттац-хьогІ цо берашка кхаш вар со. Бакъда, Зинаида Львовнас из тхьовре а дар хиннадар. Болх бешие а мугІерашта юкъе гІоала дІа-хьа а яха хайнадар цунна хьал фу дахь. ШагІа де дезар дІаььначул тІехьагІа оценкаш дІакхайкхийча мара гучаьланзар сона из къайле. «Хьаньаьккха шІагІа баьча балхах из оценка я, классе бальчох ер». «Цо шІагІа а дика хьахьайгед, классе а къайкхийтар». Шийла 5 оттайча бІаргаш сийрда даьлер сона юхе вагІача Ужахов Башира.

Звонок тохача хана эргІанерча урока яца тетрадаш, книжкаш хьалхашка дадар берашта. ГІартата доапаш дир вар из.

Иштта фаьлг санна сакъердаме, къахьегамах йизза чакхйоал цу хьехархочун хІара урок.

М. ЗАНГИЕВ.

Сурта тІа: Зинаида Львовна берашта хьехаш я.

Автора сурт.

ВІАШИ УЛЛУВ ЭТТА

ЧЕХОСЛОВАКИ ГИТЛЕРОВЦЕХ МУКЪАЯЬККХА 25 ШУ ДИЗАРГА

Советски Союза маршала Кирилл Москаленкос дувц Карпатски довкъашка хинача тІемех

ТІЕМА-исторически белгала деноаш тІакхоачаш гІорбаьнна болча советски военачальникашкара. Сийлахь-боккхача Даьхен тІем тІа даькъа лаьцарашкара, цун эггара лоархІаме йола событеш бІаргайнарашкара интервью ийар традици а чиена дІаэтта дукха ха я. ХІанз сона къамаьл даьр Советски Союза Маршал, СССР оборона Министра заместитель Кирилл Семенович Москаленко вар.

Тха къамаьл хилар из болх беш волча кабинете. Дийшар тхьаьшиъ шу хьалха хинача событех хинадале а, маршала дика дагадоагІаш из.

— Дукха ха кьалха хиннад из, — йоах цо, уйлане ваха, — хІаьта кеталу, советски бІухоша чехословацки салташтеа эпсараштех уллув а этта, Карпаташка селхан къиза тІемаш дича санна. Къаьстта дика дагадоагІа сона 1944 шера 6 октябрь. Цу белгалча дийнахь дуней шоллагІча тІема историе чухь чехословацки бІухой Советски Эскарица цхьана эггара хьалха шоай Даьхен территоре тІа кхаьчар.

Чехословацки корпуса бІухой шоай лаьтта кхачар дар Чехословаки мукъаяккха йоалаяра чехословацки эскар хьахила доладалари.

1944 шера гурахь хІанз ца милаш СССР еррига территори мукъаяьккхар фашистски захватчикех. Советски эскар Малхбоален Пруссе, Чехословаке, Болгаре доазонашта дІатІаэттал. Гитлеровцаша доал отталаьа мехкашка тІа-тІа лаккхора фашизмана духьалара патриоташа лоаттабу къовсам. Халкъаш мукъадахара шийдекхар кхоачашде доладелар Советски Эскар, Полшен Румынен территоре тІа даьлар я. Гитлеровски вермахт йохаяра юкъе дикка моттиг лоац вежерашка йола Чехословаки мукъайоаккхаш лоаттабаьча къовсамо.

Гитлеровски командоване чехословацки территоре тІа доаттайора эскарий йоккха группировка. МоастагІчо чІоагГІа оборона лаьцача Малхбоален Карпаташка гІолла Чехословаки мукъаяьккхар къаьстта хала хІама дар. 2-ча 3-чей Украински фронташа Ясашта Кишиневаш юкхе моастагІа оахаваро. Румынга тІема къехьяра яларо, хІаьта иштта 1-ча Белорусскии 1-ча Украински фронташа Вислера плацдармаш дІалоацаро из декхар кхоачашде реальни йиш хилийтар. Карпаташта хьулбехьен къилбаседен гІолла чакх а доалаш. Цхьабакъда цу хана Чехословаке йолаеннача событеша хийцир тха оперативни планаш.

Массавена дагадоагІаш из хилара, йоах маршала, — 1944 шера август бутт чакхбоалаш чехословаке Коммунистически парте хьалхе а лелаеш хьайир словацки къама восстани, цунна юкъе доккха хьакъ доашйй хилар Г. Гусак, К. Шмидке, Я. Шеверка, Л. Новомески санна а кхы дукха а бола парте деятелаш. 30 августа сарахьа гІайттарийи партизанийи бе кхаьчар Словаке территоре дохь даькъах ши дакъа, хІаьта гІород Банска - Бистрица цун политически центр а хинна дІаийтар. 1 сентябре Словаки Къаман Совета дІакхайкхадир законодательни исполнительнии Іаьдал шийбе делла хилар. Гитлеровски командоване гІайттарашта духьала дькхар регулярни эскари доккхий низаш, мехка чура ревкие новкъостал а деш. Чехословаке Компарте кулгалхошен патриоташен дехарах гІайттарашта Іаіьмате чехха новкъостал де аьнна решени йир Советски правительствас вай тІема Назни Лакхехьарча Командоване.

— Из декхар кхоачашдар керттерча дакъе 1-ча Украински фронта цу хана Іа команда еш хинача 38-ча армега кхачарий — аьнна хьаттар аз.

— Бакьда ва, — аьлар маршала. — Карпатски доакъошка баьча тІема керттера хІадо тІаоттар цу армена.

— Мел яц балаш яр Іа армий?

— Тха армена чІоагІъяра юкъейоагІар еррагача средствашца 52, 67, 101 стрелкови корпусаш. Операца кхоачашъеш цунах хьатехаяо Свобода Людвика команда еш хинна 1-гІа чехословацки эскара корпус. Укхаза хьоале доагІа из деха хола, майра иларалн корпусашара дукхаи бІухой тха армецарча вата дика бовзар Соколова районек Киеа баьье из цхьана тІом беш хилярах. Арме низ чІоагІбор 1-ча гвардейски кавалерийски 25-ча танкови корпусица. Армена тІом беча дІане новкъостал дора 2-ча фецарча арме авиацикъоша. ТІом бора 4-ча Украински фронта хІанз Советски Союза Маршал, СССР оборона Министр волча Андрей Антонович Гречкос команда еш хинача 1-ча гвардейски армена цхьана.

Операце дерхІаш хинар дар тха 38-ча арме низаща керттера хІама тохар. Цу районера Кросно къилбаседехьарех къилбаседа-малхбузехьарех Дукля — Прешов кхачатьа тІа а таІаш, делаш йолча соединенеша латтув а боакхаш, Дукляиски хукъ хьалана дезаши словацки эскара довкъошца а партизанашца а вІашагІкьета дезаши дар.

КарпатанкхьархъаратІалоагІача советскии чехословацки эскарашта фу дукха дьаьккхар моастагІчо?

— Кросно-Дукляиска достаме ди кха низ бола группировка яр моастагІчун. за чІоагІйоре цо фронта кхьача участкашкара эскар хьатІа а ккхулаш. Советски Эскар Словаки Венгреи кхачарах кхеравенна гитлеровски командоване фуннагІа даь а Карпатска довкъаш карарь ца доалийта гІертар. Тхо тІом бе доладенача хьалхарча деношка деиз керд-кердда эскара довкъошта соединенеш тІаккхуьлар цо. Духхьал тха 38 арми тІом беш хинача моттиге дахьа доапаш 18 немецки дивизияр; танкови 1, 8, 24. гІашлой 545, 75, 78, 168, 208, 253, 357, 544, 359, горнострелкови 101, лыжно-[illegible] 1-гІа, 5-ега кхаччалца къаьст-къаьста йола полкаш, 9 кхаччалца къаьст-къаьста йола батальонеш, 2000 совгІа йоккха топ, 240 танк, 110 штурмовой йоккха топ, моастагІчун кхьайола техника. ТІом теттара къиэен бІаьхбеннеи хилар. Цун лоархІам а бь, фронта командоване тха армии чІоагІъяра тІейийтар танкови 4-гІа гвардейски 31-гІен корпусаш, артиллери, шиъ стрелкови дивизия.

— ДагахоагІа сона, — йоах дІахо маршала, — чІоагГІа тІемаш хилар чехословацки довкъошка дІадаьца хинна 534 лакхале бахьан.

Из лакхале массеййхаза карара кара кхьачар. Духхьал шин сахьата йолча хана чехословацки бІухоша юхатехар хІаранеца танкаш йола гІашлой шин батальонага кхаччалца бІухой юкъе болаш хинна моастагІчуе пяи атака. Герзаги гІоллара вай вежарий халача хьал тІа иттача, церна новкъостала тІабахар советски тІемахой. Цхьана вІашагІкхийтта тІом беш тІехьашка вьккхар моастагІа.

Маршала дика доашхаш дувц операци дІахо мишта йихар, из толамца чакхъялара бола тІемаполитически лоархІам.

— Из операци йолча хана, йоах Кирилл Семенович Москаленкос, — моастагІа чІоагГІа эшаавр. Духхьал 1944 шера сентябрь, октябрь бетташка вийна я чов яь а 70 эзар салте тІера вахар моастагІчоа. Вай эскаро карабоалабир 30 эзар совгІа салтий. Вайга а боккхача иъахах кхьачар Карпаташкта яккха котало. Цига, ловчашка, хьунашка чІожашка чехословацки халкъ мукъадоккхаш тІом беш ба а байр, цІий Іо а дахийтар эзараш болча советски тІемахоша. Уйла а я, цо дІахо дувц:

— Бакъда вайна цига хинна зехьа доацар. Советски эскараша мукъадаьккхар Словаке дийна доккха даьна, моастагІчун доккхий низаш шийна хьаьгІа а уваш, доккха новкъостал дир Словацки халкъа восстанена. Укхаза, фашисташца тІом беш, чІоагГІдеар советскии чехословацки далкъашта юкъера вежарашка дола доттагІал. Дукле хинача тІем тІа хьахидар чехийн словакийн «Даимма а Советски Союзаца» яха лозунг.

Юххера ше къамал дах чакхволаш гитлеровски гІаьрахоех мохк мукъабаьккха 25 шу даларца дувзаденна маршала даькъала дийцар Чехословаке халкъи эскари.

Иван БОЯКОВ,

АПН специальни корреспондент.

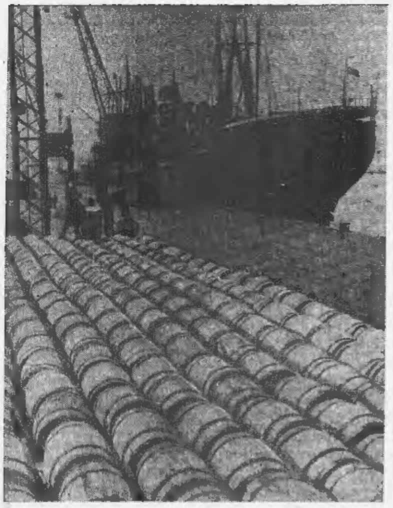

Рижски форда чкъьрий доаха порт.

Е. Фадеевен В. Николаевен сурт.

ТАСС фотохроника.

ЛЕНИНГРАДЕРА ГIИШЛОШЪЮ КОМБИНАТ

Тайп - тайпарча архитектурин хьисапе цIенош хьалде лаьрхIа гIишлошъю комбинат хьалъеш латт Ленинграде. Цо болх бергба уIерча кущагIа, этажегIа, планировкегIа тайп - тайпара дола цIенош хьалде торо луш йолча гибкий дьле оьлача технологегIа. Доккхий балхаш ду технологически линеш кийчъьй атта юха хувцачь формаща. Харжа йиш йолаш да бустамашкен кущаген диллача шоай тайцара дола, гIишлошъерий, «конструктор» яхача школьни ловзарагIа санна, укх тIеххьарча шерашка кхаччалца лиин - кхьа серех а ца дехкаш, тайп - тайпарча сереех цIенош вIашагIдекка йиш хургIолаш дола доакъош.

ЦIенош деча кердача комбината балха овсарле — чуйе мегаргволаш йолча моттига шера 500 эзар квадратни метр. Мехка этара йоккхагIйолча гIишлошъеча предприятеех цхьание проект оттаеш ба «Ленгипростром» яхача института болхлой.

Валентина ВИШНЕВСКАЯ. (АПН).

ГIУЛАКХАШ ДИКА ДУ

Пятилетка дьалгIеш шера къаьстта дика кьахьег Грозненски № 2 йолча Горбыткомбината болхлоша. Продукцена реализаци яра нйс бетта план комбината коллективо 101,6 процент кхоачашъяй. Планах лаьрхIачул совгIа реализаци яь продукци 6 эзар сома мальха я. Социалистически яхье хьалха латт бахача наха бытовой гIулакхаш деча А. Д. Евмурзаев керте латтача цеха коллектив. Комбинате этара хьалхарчарца кхоачашъяй ио нйс бетта задани. Цул дукха тIехьайнсац цунна социалистически ялъ лелаеча А. Эльжуркаева кулгалдеча цеха коллектив а.

З. ДОШУХАНОВА.

РЕЦЕНЗИ

„ИШТТА МАРА“

Чахкиев СаIида «Иштта мара» яха керда роман хьалхагIа ю яздаь диннача балхел писатела товзал оьлаш йолчунна а из тахавареъ ден сагатагIа йола проблемаш тоьдара хетадь хилярча а белгалдоалаш да.

Общественни вахаре санна, иштта быте а вай дIахьалдашкаьа эхара довкъерле ен ел дола хIамашта хьнаре юкъе гIорта а хIатаIа а безам болаш волча художника шийн романа юкхьерча оагIошкара деиз вай юкъельу юртарча тайп-тайпарча вай ханарча наьха чоалхане вIашагIъоаза енначa кхелий хьалашта. Писатела шийн книжка тIа ира отталу дехкарехи сийлени, безаме а дотта гIала а — массе тайпарча духовни уйлаех латташ йолча цергтерча белгалоний дешаш.

Романа тема керда яц. Цу темах лаьца дукха произведенеш язъяй вай литературе. ХIаьта Чахкиев СаIида романо керттерча дакъе чудоац 1961 шера дена хьа йола событеш. Цу шерашкара событеш я автора теркам тIаботайтараш.

ХIавзе а дIаарга вай, романи безам тIеболаши сакъердамен хилар. Цуй маIан фуд аьлча, хетартахьа, этара хьалха, из да, хьалхара корташ дIаполадалча юхье дена авторо уж дешачунца цIенен хорни, бакъахьа а харцахьа а долча наькъий хьакьехьа, вахара хьисапен маIанен хьакъехьа къамаьл долаеш хилар.

Романа сюжет, хьалхарча юкъега, дукхаза дийна, яьза яьна я аьнна хеталургIолаш я институтера дIа а ваьккха, городера цIавенача Боскара воIий воIа Берда езалу Зайба яха хозен къонен йоI. ХIьта йоIа из а везалу. Из еза енна ва Устинова бригаде принципиала болх беш вола Якъуб а, Якъуба даьвеший Къурейша йоI, Нефу, езаенна ва колхоза тахочун Асхьаба воI тракторист Вьберд. Цхьабакъда, писатела керда тайпара язду цу доллача хIамах, халкъа тахапара вахар чу а доалаш.

Юртарча вахара кердача белгалонашта теркам тIаботайт писатела. Цуй сийрдача бIарга кIадхардала цхьаккха хIама, — тайп-тайпарча наьха уйламкарен хетарашкарен дена хьамгарча пейзажа сурташка кхаччалца. Художника безаме хет кхаIх, тхш, шаьра аренаш, беза Устинов, Зайба, Инал, Зураб, советски Iаьдало хьалххебаь дукха кхыбараш санна барш, Уж керда наз ба. кхоане а дер бе йоалл—шита ба дешачун дег чу кIоаргга чубужаш бола произведене корта. Ца дой а безам боагIаргба хьа вахаре цар принципий леррагIа дела, царна хара хила гIерта.

Масалана йоалле мегаргьа вахар чуа вийсагIа йола Зайбий образ. Из де автора вIашIехь даьккхад вахара тайп-тайпарча хьалашка гуш болчуш оамалаш хьагуча чишта йола хьахьокхарца. Вайна из бIаргагу, араз долаш йоккха гIайгIа къаьлан, хаь цIогIа а болхлой общежите а. Массанахьа а вайна хьалхаша хьаутт хьаькъал долаш хIамах дика сакхуш йола йоI. Цхьабакъда, из мела аьлча а шийн ханарча хьалха латтача кхаьъага образ - яц (белгалдоалаш хIама дац Зайбес деш) из а шийн хIалхала наьа къинка йолача, шийн тIехлаьчна доккха хьинара хьалкъали дейара дента дуккагIа хьалхайкален йолча кугIарерча долгаш кхаьаьта образ.

Хьалагалаьца из романа кхайолa образаш а. Цул совгIа — уж вахарера хьайцай бе-бе хиларна Iалаьнате чоалхане а йолаш. Масала, хьамцаргва вай Берд, Боскари. Боскар—алхха шайна вахаш вола цIаьрмата, къиза воккха саг. Ахча баьхаш фуннагIа де кийча ва из, наха везаш. Деррига духе шийн воIий воIа Берд, де цунна. Боскара кхеву из, доллача хIамаш йоакдо еш, аьхха цун духа из вахаш санне а хеталу. Боскар шийн мо кхе цун воIий воI—Берд а.

Писатель хеттара баьь ва сагах доахка дика гIулакхаш. нагахьа санна цо харцахьара никъ доаце, дов тарлуш хилар хьахьокхача хана. Из бIаргагу колхоза председателa Ломиев Сулейбика образа хьежача. ГIулакхи тIа дехкавела, шийн сий хьакиа, цIи дIахазийта безам хиларо корта бIогора боьлабу дукха ха йолаш юртбоахача институт йисте а яькхa цIаьенача вIовсадаьа сага. Из наьха, коллектива хийра вола.

Мегаргвоаца гIулакхаш дукха леладу Боскарен цунна тара барашен. Из а туплалайттадаш писатела теркамо. Масала, Боскара гаргарен саго, шийн «Волга» а болаш волча Тухана даьза общественни рузьахэха ett, Боскар ше а общественни рузьахь шайна хIаннига вахарe — хаь-юкъе шийн мара фордлача тIоа дахьене хIамаш яхь колхоза яхай тIара. ГIеттара харцахьа воала цо кхеваь цун воIий воI Берд.

Цу тайпара, писатела шийн романа тIа хьакетам боашаш гучадоах вай яхара ширача замах юкъедита айпаш. Цхьабакъда, роман денача хана безалуши дето къоалбалбеши ба хIаране къьастъкьаьста а массане цхьана а вай юкъарча гIулакха юкъе iабашта моттача тайпара дикъа доаш, вай замаш дикагIа болча наьха викалаш дархIа мегаргволаш бола мугIарера советски нах, вай ханара жеккарий — Зайбея Лидаи, коммунисташ — Федор Максимович Устинов, Ломхаков Соандрой Сафар, Инал, Зураб, дукха кхыбараш. Цудухьа дог теш хотало хар хургалараз.

Романа турпалашара вай къаьст саго хьабенача наькъах типпар бокъонна хьагучадаьначача хана: Берд—ше санна харцахьаьнна лелача Якъубаца бийсанна бахарач вIашагIа я лета, цун каргIа да. Хьийла мича ихоачабир уж — уйла ю дешаче — пар хержача наькъо. Иштта мара чакхбала йиш йолаш баш, йоах автора, харцаьяра никъ.

ХIаьта Зайбийна, роман чакхдоаллаш хьагойт писатела, шийн никъ корабоагIа. Тхьоара кегаденача наькъашта юкъе лаьтта, де дезар малагIа да ца хоаш хана Зайба ца из хIина. кхоане йолаш болча ааькъ тIа латта мугIарера советски саг а. Цунца корадаьд шийн араз хала дале а, доккха, бокъоща дола араз, цIенача советски сага — къахьегам хочуш араз, шийн мехка вола да болча сага араз.

Романа кхачанбоашарен хетсона харцахьа наькъе тIа латтача турпалашта, бакъахьарча наькъе тIа латтарашгатаул, дукхагIа теркам автора тIабохийташ хилар. Из гучох, дIахьалхашкахьа оугаш бола ниъъ цIаьрен эттен боаш, дукха халонаши духьаленаши болаш хилар хьахьокха гIертарча дувзалеш ба. Цудухьа романа тIа кIеззиг-дукха кховааш болаш хьахвекхаб кхетам балара даьхьера партийна, паччахьалкхен, общественни организацей доархIам.

Бакъдар аьлча, роман хоавча оагIора чакхдаккха. Берда, Боскара, кхычар шоай гIалаташ кхетадаь хилар, шоаш лаьцча наькъо шоашта фу тIеккхоачадергда хайна хилар хьахьокха йиш йолаш вар писатель, Цхьабакъда, из цо даьдац. Геттара дика да, вахарера бакъдар дуцаш лаьрхIа волча писателe дола хIама ше из дарра хьахьокхар. Из дикагIа а да! Из я детая хьалхьоалеш долча реалистически литература цIенъдаштта белгало. Из да писатель бокъадIехоа бIарга тIа бIарг а оттабаь бIарахьежаш, из доапар дийна е хоз ца деш а, е бIех ца деш а ше из дарра по хьахьохаш хилара дола тешал.

Роман этта дешалуши безам тIаболаш да. Мотт белгалбола дешаш хоалаш болаш, нийса, чулоацам болха, маIан кIоарга долаш хиларца. Произведени кхетамца вIашагIйоллараx, композици къоастам болаши аьттув болаши харжарах дешачун уйла тIатIа дукхагIа шийна тIаоз романо.

ХIанз эрсий меттала даьккхад роман. ГIалгIай меттала санна эрсий меттала а иштта дешл безам боагIаши сакъердадуши хургда аьнна хет роман.

Абу МАЛЬСАГОВ.

РЕМБРАНДТ ДАГАВОХАРА

Голландe этара йоккхагIйолча паччахьалкхен Амстердамски музей здание укх деношка торжественно хьайниллар Рембрандта произведеней юбилейни выставка. Рембрандт вейнача дийнахь дига 300 шу лаьарна дувзаденна вIашагIтехача выставке сийлен цIи хезача живописца 23 уникальни картинех 100 совгIа сурти да. Дунен тIа хIинзалца хиннаш художника иштта дукха цIи хеза картинаш гулдаь йола выставкаш.

Амстердаме хьахьокхаш долча 23 картинах лаьх мара Нидерландий дац. Вожаш доазол дехьара денад голландски столице. Шарна юкъе да деррига дуненна довзаш дола Стокгольма пхьен музес массаза лоттадеш дола «Заговор Клавдие Цивилиса», парижски Луврера Амстердаме дена «Вирсавия», Португалера дена «Аристотель с бюстом Гомера» яха картинаш. Амстердамски музейс дехарах Ленинградски Паччахьалкхен Эрмитажа выставке дахьийта Рембрандта «Жертвоприношение Авраама» яха картина. 1635 шу аьнна ха тIаоттаьь дола из картина Лондоне Екатерина II ийцадар. 1968 шу чаккдоваш «Жертвоприношение Авраама» яха картина Японе хьахьокхаш хилар. ХIанз из нийсденад шийн даьхене, кхо бIаьн ах бIаьн шу хьалха ше хьадаьча городе.

Рембрандта уникальни произведеней Амстердамера выставка «Рембрандта шу» белгалдоаккхаш Голландe дехарех цхьа гIулакх мара дац. Нидерландий столица торжественно хьадела генайнача живописца дегIа памятник. Памятника автора, вовзаш волча голландски скульптора Х. Велелера художник хьалхенаха болх беш воаллаш мальберта хьаьлашка латташ. Рембрандта бIубенна юл пейзаж. Памятник догIа лаьрхIад Амстела районе — Рембрандта дисача сурташка довлача, города шийна гонахьара оагIонаш йоахаш сурташ дехкаш хиннача моттиге...

Сентябрь бутт чакхбоалаш Амстердамски университете хилар «Рембрандта творчество» яхача темах йола йоккха Iилма симпозиум. Симпозиуме голландски Iилмахоща цхьана дакъа лоацаш хилар доазал дехьара искусствоведаш а, царна Ленинградски Паччахьалкхен Эрмитажа воккхагIа вола Iилман болхло Ю. И. Кузнецов а. Советски Iилмахочо симпозиуме «Рембрандта «Даная» яха картина хьадара историй» яха доклад йир. ЛархIа а доагIаш сийлахь воккхача живописца этара дикагIчарех цхьа произведени лоархI шу картинах, парижски магкатегара бероцагра Кроазагара ийца хинняд из Екатерина II, хIанз Ленинградски Эрмитаже а да из.

Голландe экранашка хьахьокхиш а Амстердамски киноакадемe дийша баьннача кагийча нехьа группа инициативах кийчъяь Рембрандтах дола керда документально - художественни фильм. Цул совгIа арадаьнад цIи не-лача художника вахарахи творчествахи дола дукха книжкаши брошюраши.

Ю. КОРНИЛОВ, ТАСС корреспондент. Амстердам.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ПРАВОПОРЯДОК ЛОРАЯРА

Укх денашка республика районийи городской къахьегаьлой депутатий СоветIий социалистически законноста йолча массазарча комиссейи районии а городской а исполнительни комитеташкарча административни наблюдательни комиссейи председателий семинар хилар Нохч - ГIалгIай Лаккхьарча Совете.

Семинаре гулбеннарашта хьалхашка къамаьлаш дир республика прокурора К. Д. Бурмистрова, республика Лаккхьарча Суда председатела М. А. Кузнецова, республика прокурора заместитела воц, Албастова, кхыбараша.

Социалистически правопорядок вIоагIъеча советски законаш тIаха ца дейтаеш общественноста лоархIам лакхбара семинара доакъашхоашта хьалхашка латта декхараш дIадоаллийтар къамаьлаш деш хиннача прокуратура, суда, чурча гIулакхий министерстве болхлоша.

А. РОМАНОВ.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

4 ОКТЯБРЬ

В. И. Ленина цIерагIча культура Дворецe: 11.00 — Саг йоалаяра-маьре яхара торжественни регистраци елга. 18.00 — Къахьегамен салоIамен комсомольско-кагирхой лагеришка болх баьча лакхерча классашка деша багIарий районии комсомольски слет. 20.00 — «Дикачунгахьа боаха гIа» яха искусства хьакъехьара кагирхой кинолекторий.

С. М. Кирова цIерагIча культурaн салоIамен Парке: 17.30 — Грозненски гарнизона духовой оркестра концерт. 17.00 — кинолекторий. «Космосе долаш дий теш вахар» яха лекци. 19.00 — документальни кинофильмаш.

«Красный молот» завода культура ЦIагIа: 11.00 — «Са хьалхара хьехархо» яха утренник. 12.00 — «Юртара хьехархо» яха кинофильм. 17.00 — «Даим дийна» яха кинолекторий. «Штрихи к портрету» яха кинофильм гойтаргда.

Просвещене болхлой цIагIа: 18.00 — Хьехархочун Ленна хетаьь просвещене болхлой сайре.

Химикий культура цIагIа: 17.00 — «Советски медицинана карагIдаьнараш» яха лекци. Документальни кинофильмаш гойтаргда.

Пролетбата цIерагIча культура цIагIа: 19.00 — «Сийлахь-воккхача художника Рембрандта сурташ» яха беседа. 19.30 — Гуйринара бал.

А. М. Горьке цIерагIча клубе: 17.30 — Хьажара конкурс. Къонача зрителa театре дIайибу кхелета йаIагаши кIаьнкаши. 18.30 — Кинонийсберий клуб. Хьамсаре Москва.

10-ча участке клубе: 18.30 — «Ленин даим дийна ва» яха кинолекторий.

КИМ-а цIерагIча клубе: 20.00 — кагирхой салоIа сайре.

Н. К. Крупская цIерагIча культура Дворецe: 12.15 — «Ленини бераши» яха беседа. «Сийна йоплакх» яха кхелетарий драматически коллектива спектакль.

5 ОКТЯБРЬ

В. И. Ленина цIерагIча культура Дворецe: 10.00 — «Комсомолия яха мохк» цIи йолча циклаяра берий утренник. 19.00 — «Даим дийна вола В. И. Ленин» яха багагIдоша журнал. Тематически кино гойтаргда.

С. М. Кирова цIерагIча культурaн салоIамен парке: 19.00 — Бьшшара театр. Химикий культура ЦIен художественни самодеятельноста коллектива концерт. 17.30 — Музыкальни эстрада. Химикий культура ЦIен духовой оркестра концерт. 17.00 — кинолекторий. «Советски халкъа дика тешаш тIехьа долаш а лоархIаш а ба хьехархочун къахьегам» яха лекци. 19.00 — Документальни кинофильмаш.

«Красный молот» завода культура цIагIа: 17.00 — «Ленина идеаш яхаш а котъоваш а я» яха тематически сайре.

Просвещене болхлой цIагIа: 11.00 — «Къоарза оагIош» яхача клуба заседани. Педагогически къахьегама ветераний хора концерт. 13.00 — г. Грозне исторически моттигашка гIолла экскурси елга. 18.00 — Берий учреждений болхлоашта йола салоIа сайре.

Химикий культура ЦIагIа: 11.00 — «Са Даьхе» яхача циклапара берашта йола утренник. Культура цIен берий сектора художественни самодеятельноста концерт.

Пролетбата цIерагIча культура цIагIа: 10.30 — Района хьалхарча комсомольцашца вIашагIкхетар. 19.00 — «Советски педагог» яха беседа. 20.00 кагирхой салоIа сайре.

А. М. Горьке цIерагIча клубе: 12.00 — «Искорка» яха клуб. «Сакъердаме сахьат» яха берий утренник.

КИМ-а цIерагIча клубе: 13.00 — «Даьхен эрсашка» яха киноутренник.

Н. К. Крупская цIерагIча культура Дворецe: 19.00 — Документальни кинофильмаш.

В. И. Ленина цIерагIча майдан тIа (4-ча а 5-ча а октябре): 19.00 — Музыкальни концерт. 21.00 — Хроникально - документальни фильмаш.

Доазол дехьара

ЧЕХОСЛОВАЦКИ КОММУНИСТАША ХЬАЛЛОАЦ КПЧ ПЛЕНУМА РЕШЕНЕШ

ПРАГА, 1 октябрь. (ТАСС). Чехословаке дIахо еш я партийни актива собранеш. Предприятей, учреждений, госхозий, юртбоахама кооперативай коммунисташа юкъ КПЧ ЦК сентябрьски пленума итогаш. Билгаьа цхьа барт болаш а раьза ба уж цун решенешта.

Прагерча кемаш деча чешски верфай коммунистий актива резолюце тIа йоах: «ТIаийнача решенеш тIа тхона гу парте идейни дхьоагIон болх дикагIа бе йиш хилар лаккхара еш йола йоакхо. Пленума документаш тхона йола де дезача гIулакхий политически экономически гIулакхий программа хургьа».

Къулбехьен Чешски области Пелигржимай района коммунисташа - акархоша, партийни актива юкъе дакъа лоацараша йиза хьаллаьцар КПЧ ЦК сентябрьски пленума решенеш. Советски Эскаро Чехословаки мукъальнкха 25 шу лаьарца дувзаденна къахьегамхошка КПЧ Центральни Комитета даьча Кхайкарала жоп луш цар шоай резолюцена юкъедихьар хьалда шоаш тIаьва декхараш а.

КПЧ ЦК Кхайкарала жоп луш къахьегамхоша тIаьна хьаьзa дола декхараш да заводий, госхозий, кооперативай партийни активай дукхагIйолча резолюцеш тIа иштта дола декхараш тIайиллар В. И. Ленина цIерагIча Ружомберекерча текстильни комбината коллективо, «Паридор ферчаь «Элита» яхача заводий къахьегамхоша, кхы дукхачар а.

Эррига словацки кепайоазове арадеах коммунистически парте хьаьало лезаяра лоархIам лаккхбеш пленумо лаь гIулакхаш цхьа барт болаш диаза хьаллоацаш мотнгерча комитетай юкъ хьаццарча партийни организацейн активех а собранеех а дола хоамаш. Иштта хьаллаьцар уж города Дубницана Ваге, металлургашен машиностроителашен, Комарна кемаш кераша, Ружомберока текстильщикаша.

Словаке дукхача предприятей коммунисташа - производственникаша чIоагIа хьаллаьцар Советски Эскара Чехословаки мукъальнкха 25 шу дуза ха тIакхоачаш къахьегама инициатива лаккхъяра КПЧ ЦК баь тIахьехам. Эррига республике бархаш латт экономикера халонаш дIаяхара, халкъа боахама проблемаш кхоачашъелга сиххара. Этара хьахха производственни программаш кхоачашъяра тIехьара болам. Масала, Нове-Замки яхача городерча «Электросвита» завода боахлошен гIуландерча нахех сонадир октябрь бетта салоIача шин дийнахьа кха а кьийга, халкъа боахама кхы тIа массех бIаь эзар крона мах бола продукци яла.

ФОТООБЪЕКТИВА ЧУ—АНГОЛА. пхан я ющаш.
СУРТА ТIА: тIема операце

ТАСС фотохроника.

КНДР-е ЛЕНИНСКИ ЮБИЛЕЙ

ПХЕНЬЯН. (ТАСС). Корейски Халкъа - Демократически Республике шерра кхржаш латт В. И. Ленин ваь 100 шу дизар дездарех йола кийчо.

Корея Къахьегама парте ЦК Политбюро социанта хьежа В. И. Ленина вахарахе революционни балкалш йола лекцеш еаргьа. Iилма учрежденешкей лакхерча дешара заведенешкей империализмана масcе а тайпарча оппортунизмнен дуьхьаларча къовсаме ленински идеяй болча лоархIамах йола конференцеш ерга.

В. И. Ленина керла произведеней араяха отталаьд. Йоккхача тиражах арадаргда «Паччахьалкхен революци», «Коммунизмера «лейнизнаш» яха берий лазар», «Пролетарски революци ренегат Каутский». Арадаргда В. И. Ленина йоазош юкъе гIоргдола «Марксизм ревизионизм», «Империализмах», «Дунен революцех» яха сборникаш.

В. И. Ленин ваь 100 шу дизара хиеню шоай пьесаш корейски драматургаша. Шерра хьувкхаргда Ленина вахарахи революционни балхахи дола документальни фильмаш. Пхеньяне а мехка кхыча городашка а фотовыставкаш ерга.

ГУШ ДОЛА КХЕРАМА ГIУЛАКХ

БОНН. (ТАСС). Мархбузен Германерча Трир яхача города юхе воккхара коранай вага са дукъа порошока хьисаш хIама чуйоалла йоккха 5 килограмм хула пакет. Цу моттига юхе гIолла тIехбийнна дукха бола автомашинай водителаш дохьаж кер чу дахa цамогаш а хулаш больнице биказ.

Цу моттиге баьха хиина специалисташ-химикаш. протиагазаш а ехка болх бе безаш хилар. Царна хайр из американски эскароша «учениш еча хана» ленаш дохьаж доаялла тIема вещество хилар.

Наха хетачох, Трира юкха кораь дохьажа пакет Iоежай укхазе тIоала ухача автомашинех цхьаннена тIера, цул тIехьагIа кхыча машинаша тIехьаьлаш шоссе йоккхача моттиге дIайоарживай цу чу йоалла хIама.

Трира юххерча нохчаь хиннача цу хIама цIемкха а хьахьокх ФРГ-е американска химически тIеро доаржадар граждланех болча балача наха мел кхерам да.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоален, Грозне морхаш а йолаш, догIа а дела, малхбузехьара гIаьххьача боараме, къаьза чIоагIа мух а хьекхаш ха хила тарлу. Фагара температура республике гIоала 9—14, Грозне 7—12 градус йоаххал йолаш хила мег. 5-ча 6-ча октябре морхаш а йолаш, цхьалкъе ехкаш а хулаш ха хила тарлу. малхбузехьара дегIо, гIаьххьача боарамга кхоачаш мух а хьекхаш. Фагара температура буйсанна 4—8, дийнахьа 13—18 градус йоалла а йолаш ха хила тарлу.

Метеостанци.

ЛадувгIа, хьажа

4 октябрь
РАДИО

8.30 — «Юрта 1уйре» (нохчий меттала). 6.45 — Ащарош. 6.50 — Хоамаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — «Сердало» газета обзор. 8.25 — Ашараш. 8.30 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 8.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 8.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 9.00 — Москва. 15.15 — Ленинах дола дувцараш (нохчий меттала). 15.30 — «Къона тIехье» (эрсий меттала). 15.45 — Бексултанов. «Дукхабеза са мохк» яха сюита. 16.00 — «Сона дукхабезача мехка» (эрсий меттала). 16.20 — Физкультурникашта дола концерт. 17.00 — «Сатирически тааргIе тIа» яха радиожурнал. (эрсий меттала). 17.20 — Ашараш. 17.30 — «Къонах» (эрсий меттала). 18.00 — «Вай индустриальни мохк» (нохчий меттала). 18.15 — Ленин ваь 100 шу дизарга. «Владимир Ильич Ленин искусствои» (нохчий меттала). 19.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ

11.25 — Передачий программа. 11.30 — «Седкъашка никъ боллуш» лаьтташ искусственни спутник этара хьалха хийта 12 шу дизарга. 12.00 — Кинонийсберкой клуб. «Сона дукхадеза лаьтта». 13.00 — Телевизионни халкъа университет хьаедиар. 19.30 — Хьех I хочун денга. «Са хьалхара хьехархо». Литературин композици. 20.30 — Сийлахь-воккха Рембрандт (нохчий меттала дохкиа). 16.00 — Берашта. «IламагIа» волча вайнх улицаь яха художественни фильм. 17.40 — Документальни фильм. 18.00 — Болхлой класса хьакъехьа дола дувцараш. Алексеева берий берашта. 18.30 — «Гуччахьара къамаьл» яха документальни фильм. 19.25 — Дунен халкъашта юкъера обозрени. 19.40 Шопен, берашта. 20.00 — «Угрюм-река» яха художественни фильм. ПхьалгIа сери 21.25 — Передачий программа. 21.30 — Социализма дуне. 22.00 — МаIача наха юкъера баскетбола йола Европа тIа гIа чемпионат. Италера передача.

5 октябрь
ТЕЛЕВИДЕНИ

12.55 — Передачий программа. 13.00 — Тахан хьехархочун ди да. 13.30 — «Къона Ленинец» (гIалгIай меттала дохкиа). 14.05 — «Эррига а кхо урок» яха документальни фильм. 14.20 — БераштIа. «Са дукхадеза берашт» (Кассиле пьесах). 16.20 — «Китеж яхача городера гамашийна кхаласт» яха телевизионни фильм. 17.00 — «Дезача денаша лаьхьале кхиде цо деза хьехархой». 18.00 — Эстрадин яIлен дунен халкъашта юкъера кагирхой 3-гIа йола фестиваль дIакхоьллар. Сочера передача. 20.15 — «ВорхIалгIа». Дунен халкъашта юкъера передача. 21.00 — Передачий программа. 21.05 — «Аз латта ийцам» яха художественни фильм.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-90; редактора зам.—3-39-11; белхтоккама секретара—3-34-38; партийни вахарех, культурах, промышленностех отделий—3-42-30; Юрта бахаххех письмой отделий—3-42-28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-90; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революцие проспект, 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ04622. Заказ № 4228.